

För vem jobbar egentligen på Googles
forskningsenhet ... jo, det gör du.

JOHAN MAGNUSSON SIDAN 32

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE PÅ GÖTEBORGS UNIVERSITET/#2 MAJ 2018

NYHETER

Så undviker du
GDPR-paniken

NYHETER

Drabbade av
deltidsfällan

REPORTAGE

Henrik Zetterberg
forskar i London

FORSKARE MED BARNABLICK

HENRY ASCHER VÄRNAR OM DE MEST UTSATTA

Höjd temperatur på arbetsmiljöarbetet

Vi ska vara starka i det förebyggande arbetet.

Foto: JOHAN WINGBORG

MAJ HAR ANLÄNT, våren spirar och med den inleds en ganska intensiv men glädjefylld tid. Valborg och Vetenskapsfestival i staden. Självt fick jag äran att tala till studenterna i Trädgårdsföreningen och på så sätt för första gången ta del av Valborgsfirandet i Göteborg. Roligt! Senare i maj hålls den årliga professorsinstallationen där vi inte bara kommer att uppmärksamma 42 nya professorer utan också lyfta fram pedagogiska förebilder som får utnämningarna excellenta lärare och pedagogiskt pris. Innan dess är det också dags för den första diplomeringsceremonin - ett tack till viktiga studentrepresentanter som bidrar med sitt engagemang.

UNDER VÅREN har vi tagit ytterligare kliv för att vässa vårt arbetsmiljöarbete. Personalenheten har tagit fram ett nytt ledningssystem för arbetsmiljö. Förutom ett pågående arbete med ny arbetsmiljöpolicy och stödande rutiner, har en ny modell för den årliga uppföljningen av arbetsmiljöarbetet tagits fram. Ett resultat av den blir en rapport som kan betraktas som en temperaturmätning. Hur ser förutsättningar och utmaningar ut så att chefer och ledning kan prioritera rätt? Kärnan i arbetsmiljöarbetet är att det måste drivas av chefer, verksamhetsnära stöd och på institutions- och enhetsnivå men det är självklart beroende av engagerade medarbetare. Led-

ningen kan bidra till att bygga en stabil grund och ge förutsättningar och jag känner mig trygg med att ha fått en struktur på arbetet. Det långsiktiga målet är att ha ett arbetsmiljöarbete som ligger steget före. Vi ska vara starka i det förebyggande arbetet.

ATT LÄGGA GRUNDEN för ett gott systematiskt arbetsmiljöarbete tror jag kan vara extra viktigt och värdefullt nu i samband med att många nya dekaner och prefekter är på väg in i sina uppdrag. Om vi då har dukat upp och synliggjort arbetsmiljöarbetet och tillhörande verktyg är det bara att hugga in!

Starkt kopplat till arbetsmiljöfrågan är arbetet med att jämställdhetsintegrera universitetet, som ni kan läsa om längre fram i tidningen. Prorektor Mattias Goksör och samordnaren för arbetet, Martin Thulin, leder en viktig intern satsning. För mig som rektor är arbetsmiljöarbetet och prioriteringen av jämställdheten viktiga förutsättningar för att vi ska kunna bedriva utbildning och forskning med hög kvalitet.

Äntligen är våren här men först har vi intensiva veckor nu i maj. Ta det lugnt och var rädda om er!

EVA WIBERG

RED Nätverk som gör skillnad

SOM DEN UPPMÄRKSAMME läsaren säkert lägger märke till innehåller detta nummer flera artiklar som hänger ihop. Dels skriver vi om medicin utifrån olika utgångspunkter, från barnläkaren Henry Ascher, som berättar hur Förintelsen fick honom intresserad av flyktingar, till alzheimerforskaren Henrik Zetterberg, som delar sin tid mellan Göteborg och London, och Per-Anders Jansson, som ser fördelar med att göra försök på patienter istället för på djur. Han

tror dock inte att djurförsök helt kommer att försvinna, en åsikt han delar med Aina Moe Bäck, en av GU:s tre veterinärer. Hur ska vi förresten förhålla oss till djur? GUCAS är ett nytt nätverk som vill få oss att fundera över vilket ansvar vi människor har i relation till andra levande varelser.

Men det finns fler nätverk vid GU. VitKrit ser som sin uppgift att kritisera den makt som vithet skänker i de allra flesta samhällen. Gothenburg Women Scientists är ett nätverk för

kvinnliga forskare som tröttnat på att jämställdhetsarbetet går så trögt. Flera konkreta projekt inom arbetet med jämställdhet är dock på gång.

För ovanlighetens skull uppmärksammar vi även lokalvårdarna, en lågavlönad grupp som dessutom ofta tvingas till deltidsjobb. Ötrygga anställningar, dåliga löner och otydliga villkor mår ingen bra av - varken städare, doktorander eller annan personal.

REDAKTIONEN

44

Aina Moe Bäck
matar får på EBM.

UR INNEHÅLLET

NYHETER 04–23

- 04. GDPR, inte en så stor förändring som många tror.
- 06. Lokalvårdare tvingas till deltidsjobb.
- 08. Ny nämnd ska stötta forskningen vid GU.
- 09. Så ska forskningen ut i skolan.
- 10. Minskat flygresande.
- 11. Dags för ny alkohol- och drogpolicy.
- 12. Nätverk för kvinnor som tröttnat på att vänta.

- 13. Ny fas för jämställdhetsintegreringen.
- 14. Rickard Neutze får prestigefyllt ERC-anslag.
- 15. Malin Broberg är elitidrottaren som blivit dekan.
- 16. Det ska vara roligt att jobba, tycker naturvetardekaner.
- 19. Sambandet mellan människa och djur.
- 20. Per Cramér om vår föränderliga samtid.
- 23. Nattöppet på Valand.

PROFILEN 24–27

- 24. Förintelsen fick Henry Ascher att engagera sig för flyktingbarn.

REPORTAGE 28–37

- 28. Henrik Zetterberg forskar om alzheimer i England.
- 32. Johan Magnusson menar att samhället aldrig blir sig likt.
- 34. Snabbare nytta när försök görs på patienter.
- 36. Det koloniala arvet angår oss alla.
- 38. Debatt.

FOLK 40–51

- 40. Gästforskare till sjöss.
- 43. Elfrida visade vägen.
- 44. Djurförsök med etiskt ansvar.
- 48. Nytt om folk.
- 51. Vackert och fult på ny cd.

Onödig oro för GDPR

Illustration: ANDERS EURÉN

Den 25 maj träder den nya dataskyddsförordningen i kraft. Egentligen baseras den i stort på lagar och regler som gällt tidigare, men innebär en viktig skillnad: Det blir SKARPT LÄGE!

Så varför informerar GU sina medarbetare först i sista stund?

NÄR DEN NYA dataskyddsförordningen träder i kraft får samtliga EU-länder en gemensam lagstiftning som i grunden syftar till att bättre värna om den personliga integriteten. I Sverige ersätter den personuppgiftslagen (PUL) som de senaste 20 åren har styrt hur svenska bolag och myndigheter samlar in, lagrar och eventuellt sprider personuppgifter.

Så vad innebär förändringen? I juridisk mening egentligen inte så mycket. Det är i stort sett nuvarande lagar och regler som kommer att gälla efter den 25 maj, förklarar Kristina Ullgren, universitetsjurist och personuppgiftsombud på GU.

- Personuppgiftslagen och de

dataskyddsdirektiv som den vilar på förs in i dataskyddsförordningen. Den stora skillnaden är egentligen att det ställs tydligare krav på att reglerna efterlevs.

Tidigare har det varit så och så med det. Man har helt enkelt inte behövt bry sig eftersom några allmänna personuppgifter hit eller dit inte varit någon het potatis. Idag är situationen en annan. Personuppgifter är en marknad, något man kan leva på, vilket nyligen har aktualiserats sedan analysföretaget Cambridge Analytica kommit över omkring 50 miljoner Facebookanvändares data via ett personlighetstest, uppgifter som sedan såldes vidare. Det är alltså hög tid att börja tillämpa de lagar och regler som gäller.

- IMPLEMENTERINGEN som borde gjorts i samband med att PUL infördes 1998 gjordes aldrig då utan har gjorts lite gradvis efter hand för att försöka komma ifatt när det har behövts. Så vi hamnar i ett läge där vi nu egentligen ska implementera både PUL och dataskyddsförordningen. Vi fick bägge samtidigt,

säger Kristina Ullgren.

Det som framför allt är nytt är att EU kopplat sanktionsavgifter till dataskyddsförordningen.

- Som personuppgiftsombud tycker jag det är bra. Money talks som det heter. Sköter man sig inte kan böterna bli dyra.

En annan nyhet är: "dokumentera att du gör rätt, annars gör du per definition fel".

- Ja, vi får en omvänd bevisbörda så att säga. Om en registrerad kommer till oss och säger att: "Ni behandlar mina personuppgifter på ett felaktigt sätt", så har vi ansvarsskyldigheten att visa att vi gör rätt. Tidigare har den som klagat behövt bevisa att vi gör fel. Så det är en stor skillnad.

- Fast egentligen ligger det i sakens natur redan idag. Den som sätter upp ett forskningsprojekt och ska behandla en massa personers uppgifter måste göra det enligt de regler som gäller. Varför personuppgifter ska behandlas på ett visst sätt måste motiveras.

Håller sig GU inom de regelverk som gäller idag är vi i hamn,

Sköter man sig inte kan böterna bli dyra.

KRISTINA ULLGREN

menar Kristina Ullgren. Och när det gäller hantering av studenters- och anställdas personuppgifter fungerar det bra. Sämre grepp har GU, liksom andra universitet, om forskningen.

- Vi har forskare som är väldigt väl förtrogna med regelverket, medarbetare som inte gör en enda sak utan att först att tillförsäkrat sig om att det är riktigt. Men vi har också sådana som inte bryr sig.

Kan detta innebära att forskning som bedrivs idag måste stoppas?

- Det kan vara så att vi ägnar oss åt olovlig forskning och det får vi ju inte göra.

UTMANINGEN I STORT är alltså att se till att alla matchar det regelverk som gäller. Därför skapar GU en helt ny organisation som ska arbeta med dataskyddsfrågor och integritetsfrågor inom universitetets alla led. Det nuvarande personuppgiftsombudet ersätts med ett dataskyddsombud med ett större mandat och med en stab omkring sig.

- I denna dataskyddsgrupp finns alla de olika kompetenser som behövs för att understödja dataskyddsombudet. Det här blir ett pågående arbete, en process av samma typ som arbetet kring jämställdhet och miljö. Vi har redan en webbplats där vi lägger ut material allt eftersom. Vi kommer också att ha tre allmänna informationsträffar i vår och under hösten återkommer vi med specialföreläsningar.

Men kommer informationen i tid? På flera håll i organisationen tycker man inte det.

- Jag tror generellt att man skulle behöva vara bättre informerad om vad som gäller. Bland kollegor har jag märkt att det finns många frågetecken. Jag tror att oron kanske är det största problemet egentligen, säger Peter Korp, proprefekt på institutionen för kost- och idrottsvetenskap och ledamot i regionala etikprövningsnämnden.

- Vi har inte fått den information vi behöver. Det är för sent att komma med den en månad innan lagen

kommer, men jag utgår ifrån att om det är en så allvarlig förändring som många tror så hade GU agerat på ett annat sätt, säger Ingemar Skoog, professor i psykiatri och föreståndare för Agecap.

- Det hade varit skönt om informationen kommit tidigare. Som jag förstår det är det inte så mycket nytt, utan det handlar mer om att stilla oron. Så man hade kunnat göra ett omtag, en uppdatering av det gamla och tala om att detta gäller också framöver med skillnaden att det blir skarpt läge, säger Jesper Lundgren, prefekt vid psykologiska institutionen och ledamot i regionala etikprövningsnämnden.

Kristina Ullgren köper inte kritiken. Dataskyddsförordningen innebär som sagt inte mycket nytt och information om vad som gäller finns på webbplatsen sedan ett halvår tillbaka.

- Hur man än vrider och vänder på detta är man ett öppet mål för kritik. Vi är en liten organisation som jobbar med de här frågorna och vi arbetar framåtriktat. Skulle vi springa på alla personer som vill att vi ska ut och prata på personalmöten, så skulle vi inte få något gjort, säger hon.

Den stora utmaningen är att höja medvetandenivån hos alla medarbetare. Och det är förstås något som dataskyddsgruppen kan driva på, men som var och en själv också måste ta ansvar för. Ingen kommer ju undan, menar Kristina Ullgren - alla medborgare i dagens samhälle måste ha koll på sina egna personuppgifter.

Så vilka råd kan du ge till medarbetare som är oroliga inför omställningen?

- Fundera på vilka personuppgiftsbehandlingar du gör i ditt arbete. Hur hanterar du dem? Följer du regelverket? Att bli förtrogen med det går förstås inte på en dag. Då kan du alltid ställa dig frågan: Vad skulle jag tycka själv om mina egna personuppgifter hanterades på det här sättet? Hade det känts okej? Svarar du ja är det förmodligen helt okej.

LARS NICKLASON

Fakta GDPR

Den "allmänna dataskyddsförordningen", eller GDPR (General Data Protection Regulation), träder i kraft den 25 maj och ersätter den nuvarande personuppgiftslagen (PUL). GDPR, som gäller i hela EU, omfattar alla typer av verksamheter och instanser som samlar in och lagrar personuppgifter.

Kristina Ullgren, som idag är personuppgiftsombud (en roll som skrotas), har fått det nya uppdraget som dataskyddsombud.

Hur tror du att den nya dataskyddsförordningen kommer att påverka ditt arbete?

- Det är inte riktigt klart än. Den informationen vi har fått från Sveriges förenade studentkårer är att verksamheten kan vara av allmänt intresse

och att vissa personuppgifter då kan hanteras utan de registrerades samtycke. Vi ombud hanterar dock en del känsliga personuppgifter så vi håller just nu på och utreder på hur vi ska hantera detta på bästa sätt och om vår verksamhet går under allmänt intresse eller ej.

Frida Sandberg, doktorandombud

- Jag tror att det blir bättre. Säkerheten i de sammanhang där jag som forskare idag stöter på PuL kommer att stärkas. Jag tror inte att

det kommer att innebära så mycket merarbete, och om det skulle göra det gör det ingenting eftersom syftet är gott.

Mikaela Starke, professor, institutionen för socialt arbete

- Det kommer att påverka mitt arbete med kommunikation, till exempel hur jag arbetar med adresslistor för nyhetsbrev. Även forskarna inom vårt

centrum är väl medvetna om man kommer att behöva vidta åtgärder kring hanteringen av personuppgifter, men jag tror inte alla vet exakt vad som behöver göras ännu.

Jeanette Tenggren Durkan, centrumsamordnare på Centrum för personcentrerad vård.

Maritza Silva Núñez är en av många som jobbar 6 timmar per dag.

Fast i deltidsfällan

Omkring två tredjedelar av universitetets lokalvårdare har bara deltidsanställning, fastän många vill arbeta full tid.

– Det är klart att jag vill jobba heltid. Istället tackar man ja till mertid och heljobb för att kunna leva på sin lön, säger Katherine Nielson-Soto, lokalvårdare på Campus Haga.

GU JOURNALEN har tagit reda på hur många lokalvårdare vid Göteborgs universitet som har heltids- respektive deltidsanställning. Bara 38 procent har en heltidsanställning, resterande jobbar på deltid, vilket är tre gånger så hög andel som genomsnittet på GU.

En av dem som jobbar 75 procent är Katherine Niel-

son-Soto, lokalvårdare på Campus Haga. Om hon inte jobbar extra måste hon klara sig på drygt 14 000 kronor i månaden, efter skatt.

– HUR MÅNGA GÖR det? Vi som hamnar i deltidsfällan måste förlita oss på att få extra timmar, men det finns ingen garanti. Vi förväntas ofta ställa upp för var-

andra ifall någon blir sjuk utan att alltid få extra tid för det.

Även Maritza Silva Núñez, lokalvårdare på Campus Vasa, har en deltid på 75 procent men vill gå upp till heltid.

– DET GÅR INTE i längden. Förutom att jag har en låg lön påverkar det min framtida pension. Dessutom får vi bara mer arbete och ansvar hela tiden, vilket skapar en stressad arbets-situation. Vi får ibland mertid, men inte alltid, och med tanke på att vi tillhör olika campus är det svårt att byta som vi kunde göra tidigare när vi alla tillhörde samma område. Vi som jobbar

6 timmar per dag har dessutom svårt att hitta andra jobb som kan fylla ut den tiden.

Maritha Svensson, som är utvecklingsledare för lokalvården vid GU, menar att det finns en naturlig förklaring till varför andelen deltidsanställningar är så hög som 62 procent.

– Det behövs helt enkelt fler personer på morgonen, då det är som mest att göra. Före klockan åtta måste studentytor och föreläsningssalar vara städade och under resten av dagen kan de ägna sig åt lättare kontorsstädning. Det är en del av överenskommelsen vi har med institutionerna.

Maritha Svensson menar att GU inte utmärker sig bland landets stora lärosäten. Hon framhåller att lokalvårdarna i grunden har en god arbetsmiljö.

– VÅRA LOKALVÅRDARE tjänar marginellt bättre än privata städfirmor men har som statligt anställda helt andra förmåner och en grundtrygghet. Vi är en attraktiv arbetsgivare, har låg omsättning på vår personal och en relativt låg sjukskrivning. De som jobbar halvtid hos oss kan söka mer jobb någon annanstans.

Men de höga siffrorna förvånar Salima Khamchane, ordförande för Seko.

– Heltid borde vara norm, och deltid en möjlighet, säger hon och bekräftar bilden av att många lokalvårdare vill gå upp till heltid. Anställningsgraden avgör hur mycket du tjänar, vilket på sikt påverkar ersättningen när du blir sjuk och din framtida pension.

SALIMA KHAMCHANE ställer sig också frågan hur Göteborgs universitet kan ha så många deltidsanställningar.

– Det är ett snedvridet behov. Vi måste kunna komma tillräkta med problemet att det är så tungt på morgnarna. Därför vill vi genomföra en systematisk kartläggning av de anställdas tjänstgöring och lokalvårdarnas önskemål om att gå upp i tid.

ENLIGT lokalvårdssamordnare Beatriz Tomaduz på Campus Medicinareberget har några erbjudits att gå upp till heltid. Ungefär hälften har idag en heltidstjänst.

– Vi måste se till helheten. Alla vill ha en heltid men det är omöjligt idag. Det behövs mer folk på morgonen och vad ska de göra resten av dagen? Det

Det går inte i längden. Förutom att jag har en låg lön påverkar det min framtida pension.

MARITZA SILVA NÚÑEZ

är inte heller så lätt att ordna andra arbetsuppgifter.

Men situationen ser inte likadan ut överallt. Exempelvis Uppsala universitet har de senaste åren satsat på att omvandla många deltidsanställningar till heltider. Av totalt 100 jobbar tre fjärdedelar heltid eller 90 procent. Ett 40-tal personer jobbar 75 procent.

Gun Ekman, chef för lokalvårdsenheten, berättar att de har lagt om arbetet och rutiner i samarbete med personalen och institutionerna.

– BLAND ANNAT har vi omvärderat vad som måste vara klart till klockan åtta. Vi prioriterar öppna ytor, föreläsningssalar och grupprum, men hinner vi inte allt tar vi resten senare under dagen. Och det är något som har slagit väl ut.

Och inte minst verkar det vara en modell som de flesta är nöjda med.

– Serviceassistenterna, som lokalvårdarna kallas för här, är jätteglada förstås. Man måste ju kunna leva på sin lön, säger Gun Ekman.

Även på Chalmers har i princip alla lokalvårdare med tillsvidareanställning heltid.

– Det finns några enstaka personer som valt att jobba 50 procent, men vi har en policy som innebär att alla i möjligaste mån ska erbjudas heltid. Det är kanske därför som flera GU-anställda söker sig hit. Vi har en del deltidare som täcker upp för dem som blir sjukskrivna en längre tid, menar Camilla

Dimitrakis, chef för lokalvårdens cirka 70 anställda, och hon berättar att Chalmers efter sommaren kommer att införa en pilot om tvåskift. Anledningen är att minska stressen på morgonen.

Maritha Svensson påpekar att institutionerna idag är nöjda med hur lokalvården fungerar. Skulle fler erbjudas heltid måste en stor del av städningen idag omprövas. Det kan också påverka antalet personer som arbetar med lokalvård, vilket i sin tur skulle kunna leda till en sämre arbetsmiljö.

– FÖR MIG ÄR det viktigt med lika villkor för lokalvården vid hela universitetet och vi verkar för att fler ska få heltid, fast i så fall måste vi tänka om helt och hållet vilka tider det städas. Det är en lång process och vi vänder inte skutan på en natt, säger Maritha Svensson.

– Det är en del av den benchmarking vi gör hela tiden med andra lärosäten för att utveckla lokalvård och andra service-tjänster vid universitetet.

För Katherine Nielsen-Soto, som varit lokalvårdare i 14 år, är heltid en fråga om rätt till lika villkor.

– Flera som jobbat kortare tid än jag har fått heltid före mig, det tycker jag är orättvist. Det är tufft att städa åtta timmar i sträck och det bästa vore att kombinera städning med andra arbetsuppgifter.

Text: **ALLAN ERIKSSON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Fakta lokalvården vid GU

Sedan 2006 är lokalvården vid GU konkurrensutsatt, vilket innebär att det sker en fortlöpande omvärldsanalys och översyn, med fokus på process, arbetsmiljö, miljö, kostnad och kvalitet.

Tjänsten "lokalvård" regleras via basprogram och rutiner. Institutionerna kan begära tillägg. Årligen sker en översyn av basprogram och överenskommelser om tilläggstjänster.

Antal personer: 120 (111 kvinnor och 9 män).

Total kostnad: Cirka 52 miljoner kronor (2017). Kostnaden enligt basprogram debiteras via hyres-avin. Basprogrammet innebär bland annat att kontorslokaler och korridorer städas en gång i veckan medan toaletter, undervisningslokaler och andra studentytor, lunchrum med kök och konferensrum görs rent varje dag.

Medelålder: Cirka 48 år.

Sjukfrånvaro: Cirka 7,6 procent per anställd per år (2017).

Medellön för heltidsanställd: 23 322 kr (mars 2018).

Andel som jobbar

50 procent: 18,5 procent.

70-89 procent: 35 procent.

90-100 procent: 41 procent.

Nytt forum för forskning ska stärka GU

Ett nytt forum för strategiska forskningsfrågor, så beskriver Göran Landberg den nya forskningsnämnd som inrättades vid GU den 1 januari.

– Vi kommer att diskutera övergripande forskningspolitiska frågor och bereda ärenden inom forskning och samverkan, med särskilt fokus på infrastruktur, internationalisering, jämställdhet och etik.

ATT INRÄTTA EN forskningsnämnd var en av Eva Wibergs prioriterade frågor när hon tillträdde som rektor.

– Forskningssamverkan är ett prioriterat område för nämnden. Det gäller samverkan internt och externt, såväl nationellt som internationellt, förklarar Göran Landberg, vicerektor för forskning samt ordförande för forskningsnämnden.

För att tydliggöra samverkansuppgiften är Fredrika Lagergren Wahlin, vicerektor för samverkan, utsedd till vice ordförande.

I ÖVRIGT BESTÅR nämnden av företrädare för samtliga fakulteter, i de flesta fall pro- eller vicedekaner för forskning, samt studentrepresentanter.

– VR:s stora nationella satsningar är av stor vikt för universitetet men vi måste också hantera våra egna infrastrukturer gemensamt, påpekar Göran Landberg. Därför är det angeläget att kartlägga befintliga samarbeten och planera för kommande satsningar. Kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av forskning

Göran Landberg leder den nya forskningsnämnden.

Foto: JOHAN WINGBORG

blir några av nämndens viktigaste uppgifter, liksom att stimulera tvärvetenskapliga projekt samt stödja forskningens internationalisering. Också etik blir en betydelsefull fråga.

Inte minst aktuellt blir att diskutera den nya forskningsutvärderingen, RED 19, berättar forskningsnämndens sekreterare, Sigríður Beck.

– Enligt årets regleringsbrev från

regeringen måste universitet och högskolor från och med i år redovisa hur jämställdhet beaktas vid fördelning av forskningsmedel. Sådana frågor är förstås också lämpliga att ta upp här.

DEN 6 APRIL presenterade UKÄ, tillsammans med VR, ett nytt förslag på hur universitetens forskning ska kvalitetssäkras. Ett ytterligare uppdrag, som också redovisades den 6 april, handlar bland annat om att ta fram indikatorer för de forskningspolitiska målen, som jämställdhet, internationella kontakter samt samverkan och samhällspåverkan.

– Också den rapporten är intressant för oss. Nämnden kommer helt enkelt att bli en möjlighet för längre samtal mellan personer som är väl insatta i fakulteternas forskningsarbete, och bli en länk mellan linjen och kollegiet, påpekar Göran Landberg.

EVA LUNDGREN

Fakta

Göteborgs universitets forskningsnämnd inrättades den 1 januari 2018 och hade ett första möte den 20 februari. Ordförande är Göran Landberg, vicerektor för forskning, och vice ordförande är Fredrika Lagergren Wahlin, vicerektor för samverkan. Samtliga fakulteter är representerade, liksom UB och studenterna.

Praktiknära skolforskning

Bättre skola, bättre forskning och bättre lärarutbildning – det är visionen för regeringens satsning på praktiknära skolforskning.

Nu pågår en försöksverksamhet där GU är ett av fyra ansvariga universitet, som dessutom samarbetar med andra lärosäten, kommun och skola.

DET VAR I VÅRAS som regeringen fattade beslut om en femårig försöksverksamhet med samverkan kring praktiknära forskning i skolan där ansvaret delas av universiteten i Göteborg, Uppsala, Umeå och Karlstad.

- I uppdraget ingick också att bjuda in andra lärosäten med examenstillstånd för lärarutbildning, vilket innebär att ytterligare 22 universitet och högskolor är med i projektet, förklarar Maria Jarl, ordförande för Samordningsnämnden för lärarutbildning (SOL).

Det är det så kallade ALF-systemet, där medicinstudenter får praktik och läkare får chansen att kombinera sitt arbete med forskning, som varit förebild för uppdraget, förkortat ULF: utbildning, lärande, forskning.

- Universitet och skola samverkar ju redan på många sätt, påpekar Maria Jarl. Men ofta sker det lite ad hoc. Tanken nu är att ta vara på de många erfarenheter som redan finns, samtidigt som vi också möjliggör nytänkande.

För Göteborgs del har Lärarutbildningens samverkansråd beslutat att GU, Göteborgs Stad samt Göteborgsregionens kommunalförbund ska dela lika på den operativa projektledningen. Magdalena Taube är projektledare för GU-delen.

- Praktiknära forskning kan handla om flera olika saker, exempelvis kombinationsanställningar för lärare med forskarkompetens eller om möjlighet för forskollärare att delta i forskningsprojekt. Forsk-

Foto: JOHAN WINGBORG

ningen ska utgå från skolans behov men självklart kommer även lärosätena att stärkas genom elevnära forskning.

Inom försöksverksamheten i Göteborg planeras en utlysning av ULF-medel till sommaren som består av två steg: först ska en kortfattad skiss skickas in, sedan inbjuds de mest lovande projekten att komplettera med en mer fullständig ansökan.

- För att komma i fråga måste projektet även vara förankrat hos både lärosätet och skolhuvudmännens chefer och rektorer, förklarar Magdalena Taube. Medverkande skolor förbinder sig också att ta emot våra lärarstudenter, som förstås är centrala när det gäller skolans utveckling. Vi tror att både föräldrar och elever kommer att tycka det är spännande om deras skola är med i ett forskningsprojekt, vilket förstås stärker både skolan och forskningen ytterligare.

Att skolans verksamhet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet står i skollagen.

- Ändå har bara cirka 1 procent av lärarna i dagens skola forskarutbildning, påpekar Maria Jarl. Flera

Magdalena Taube är projektledare för GU-delen.

Vi tror att både föräldrar och elever kommer att tycka det är spännande om deras skola är med i ett forskningsprojekt.

MAGDALENA TAUBE

projekt är redan på gång i Göteborgsregionen för att få in ytterligare kompetens i skolan, exempelvis Brobyggaren, som vänder sig till naturvetare och tekniker som vill bli lärare. Men inom försöksverksamheten kommer vi att arbeta mer strategiskt med skolutveckling och ytterligare öka dialogen med olika användare. Om regeringen dessutom börjar prioritera forskning om skolan, som idag har väldigt små resurser, kommer vi att kunna göra verkligt stor nytta för samhället.

EVA LUNDGREN

Fakta

Universiteten i Göteborg, Uppsala, Umeå och Karlstad fick våren 2017 regeringens uppdrag att under fem år utveckla och pröva modeller för samverkan kring praktiknära forskning mellan lärosätena och skolans huvudmän.

De fyra universiteten samverkar även med 22 andra lärosäten; för GU:s del handlar det om Högskolan i Borås, Chalmers, Högskolan Kristianstad, Gymnastik och idrottshögskolan samt Högskolan i Jönköping.

Foto: JOHAN WINGBORG

Under en följd av tio år, med undantag av krisåret 2009, har antalet flygresor slagit nya rekord. Mellan åren 2016 och 2017 var ökningen hela 10 procent, men förra året minskade resandet något. Ett trendbrott eller bara en tillfällig förbättring?

I DEN NYA handlingsplanen för 2017-2019 har Göteborgs universitet 11 mål för miljö och hållbar utveckling som handlar om att främja hållbar utveckling inom både forskning och utbildning i enlighet med Vision 2020 och Agenda 2030. De flesta mål pekar i rätt riktning, med undantag av avfall som ska återanvändas eller komposteras.

- Vi har ändrat en del sätt att mäta. Vi slår inte längre ihop resor och energi i ett samlat koldioxidmål utan har ett separat mål om minskad energianvändning i kWh/m² och ett mål om att minska koldioxidutsläppen från resor, räknat i kg koldioxid per årsarbetskraft, säger hållbarhetscontroller Marianne Dalbro.

DET FINNS, precis som tidigare, konkreta mål om att minska energianvändningen, att använda färre kemiska produkter och att utsläppen

från resor ska minska. När det gäller flygresor minskar utsläppen för första gången på många år. De långa resorna minskar med 1 procent och de kortare, under 50 mil, med 3 procent.

- Utsläppen från både längre och kortare flygresor minskar något. Vi är nere på nivån före 2016 och det är första gången på många år. Men nivån är ändå högre än 2015. Vi vet inte vad det beror på. Den goda nyheten är att flygresorna mellan Göteborg och Stockholm, som är den vanligaste rutten, minskade med 14 procent. Det betyder att fler tar tåget, vars utsläpp är försumbara, säger Marianne Dalbro.

DEN OFFICIELLA förklaringen är att det ökande antalet flygresor beror på att universitetet har en "överordnad målsättning om att öka internationaliseringen". Samtidigt har GU ett mål att minska utsläppen av koldioxid från tjänsteresor (mätt som kg koldioxid per helårsanställd) till 2019, jämfört med resorna för 2015. Det målet har hittills visat sig vara svårt att nå eftersom det finns en målkonflikt mellan å ena sidan att främja internationalisering, där flygresor ses som en nödvändighet, å andra sidan ambitionen att minska utsläppen.

Marianne Dalbro

En annan förklaring kan, enligt Marianne Dalbro, vara att resfria möten, användandet av ny mötesteknik, har ökat från 10 000 timmar till 14 000 timmar bara det senaste året.

- Det är svårt att spekulera i orsakerna men vi jobbar med de här frågorna hela tiden och det är ett tufft mål att minska den klimatpåverkan som flyget har, vilket hänger ihop med våra invanda rutiner. Men en trend är helt klart att digitala möten ökar för varje år.

ETT ANNAT SÄTT att ta ansvar är att klimatkompensera alla resor, vilket GU har gjort sedan 2011, enligt principen att den som smutsar ner även får betala för de faktiska utsläpp som flyget ger upphov till. Pengarna går till en intern fond där projektpengar kan sökas. Kravet är att projektet innebär eller leder till minskad klimatpåverkan. Det senaste året har 2,3 miljoner kronor delats ut.

- Det är ett bra sätt för medarbetare och studenter att aktivt delta i universitetets klimatarbete. Inför 2018 kom det in 40 ansökningar och 19 projekt beviljades. Glädjande nog ser vi en stor bredd i projekten, säger Marianne Dalbro.

ALLAN ERIKSSON

Fakta

De totala utsläppen av koldioxid från tjänsteresor var 849 kg per årsarbetskraft, vilket är en minskning med 5 procent sedan 2016. Men flyget är en stor miljöbov och står för 70 procent av de totala koldioxidutsläppen från tjänsteresor, el och värme. Med andra siffror genererar flyget fyra gånger högre utsläpp än fjärrvärmem i alla GU-hus tillsammans.

GU hamnade 2016 på Naturvårdsverkets topplista över de statliga myndigheter som släpper ut mest koldioxid från flygresor längre än 50 mil. Förra årets siffror tyder kanske på ett trendbrott. Utsläppen, från både längre och kortare flygresor, minskade något.

Totalt reste GU-anställda 50 628 180 km under 2017. Per anställd blir det cirka 8 000 km, vilket motsvarar sträckan mellan Göteborg och Bangkok, enkel väg.

En resa mellan Göteborg och Stockholm med flyg ger 30 000 gånger högre utsläpp än med tåg.

Några andra resultat:

- Antal vetenskapliga artiklar som behandlar hållbar utveckling ökade med 6 procent jämfört med 2016.
- Mängden avfall har minskat med 5 procent sedan 2016.
- Antal hållbarhetsmärkta kurser har ökat från 217 till 369 på ett år.

Dömer ut policy

GU:s alkohol- och drogpolicy har inte uppdaterats på snart tio år. Enligt Claudia Fahlke, professor i hälsopsykologi och förestandare för CERA, tyder det på att frågan inte är prioriterad. – Det är klart att den måste förnyas.

DET VAR 2009 som policyn och handläggningsordningen för arbete med alkohol och andra droger senast uppdaterades. Detta trots att det i handläggningsordningen står att den ska ses över årligen.

– Det var aktuellt då men policyn måste justeras idag när vi har mer vetenskaplig kunskap om kopplingen mellan arbetslivet och alkohol. En del begrepp och definitioner som används är inte aktuella längre och det står väldigt lite om det förebyggande arbetet. Det fokuseras främst på hur man ska agera om en situation redan har blivit akut, säger Claudia Fahlke.

NÄR DET KOMMER till just det förebyggande arbetet kring alkoholproblem menar Claudia Fahlke att CERA är en tillgång och efterlyser att universitetet börjar använda sig av dem mer.

– Vi skulle kunna göra mycket i frågan, allt från att vara rådgivande och ge internutbildningar till att jobba med studenthälsan. Studenter är högkonsumenter av alkohol och vi vet att en del mår psykiskt dåligt. Vi sitter inte bara på kunskap om alkohol och andra droger, vi kan psykisk hälsa också, det hänger ofta ihop.

Alkoholkulturen vid universitetet kan vara problematisk för unga studenter. Förr var det inte ovanligt att introduktionsdagar avslutades med mingel där universitetet bjöd på vin.

– **DET BLIR ETT** sätt att socialisera sig för nya studenter, men man får inte glömma hur sårbar en ung student är, nyinflyttad i staden och inte känner någon. Då kommer de direkt in i alkoholkulturen. Där har universitetet ett ansvar, det handlar

om nästa generation som ska ut på arbetsmarknaden.

DET ÄR INTE BARA studenter som riskerar att påverkas av den alkoholkultur som finns i universitetsvärlden. Det finns traditioner, där alkohol ingår, kring hur man firar till exempel en spikad avhandling, en docentur eller att ett forskningsanslag kommit in.

– Är det dagtid borde man undvika alkohol och annars fira utanför universitetet. Det finns också alkoholfria drycker man kan skåla i, säger Claudia Fahlke.

Samtidigt som frågan om alkohol och droger verkar ha fallit mellan stolarna så jobbas det mycket med arbetsmiljö och ergonomi inom GU. Anställda uppmanas ofta att träna och vara aktiva på fritiden. Claudia Fahlke tycker också att det borde vara självklart att ta upp alkohol och andra droger i samband med hälsosamtal.

– Många tror att man antyder att någon dricker för mycket bara man frågar om personens alkoholvanor, men det är viktigt att ställa frågan.

På så sätt uppmärksammas också problematiken som omger alkohol.

– **DET FÖREBYGGANDE** arbetet behöver inte kosta mycket, det handlar om att ställa frågan och föra ett motiverande samtal, till exempel i samband med hälsokontroller. Man kan prata om levnadsvanor och fråga om hur en person mår och trivs, hur personen äter, sover, motionerar och om hur mycket personen dricker. Det är enkla men bra levnadsvanefrågor för att fånga en persons situation och därmed få fler att fundera kring sina alkoholvanor.

Många tror att man antyder att någon dricker för mycket bara man frågar om personens alkoholvanor.

CLAUDIA FAHLKE

Personalenheten har nyligen inlett ett arbete med att se över policy och handläggningsordning.

Text: **JOACIM SCHMIDT**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Fakta

CERA (Centrum för forskning och utbildning kring riskbruk, missbruk och beroende) är ett tvärvetenskapligt kunskapscentrum vid GU. CERA arrangerar bland annat seminarier, konferenser och uppdragsutbildningar. Den 7 mars hölls ett seminarium i universitetets aula, tillsammans med Systembolaget, om alkohol på jobbet.

Nätverk för kvinnor som fått nog

– Som ung var jag övertygad om att högskolan så småningom kommer att bli jämställd, även om det tar tid. Nu tror jag inte det längre.

Så säger Anne Farewell, docent i mikrobiologi.

Hon är en av initiativtagarna till det nya nätverket Gothenburg Women Scientists, som ska stärka kvinnor i akademien.

INSPIRATIONEN kommer från nätverket 500 Women Scientists, en amerikansk gräsrotsrörelse som startade i november 2016 efter Donald Trumps seger i presidentvalet. Rörelsen har vuxit mycket snabbt.

– Idag stöds nätverket av mer än 19 000 kvinnliga forskare från drygt 100 länder, förklarar Anne Farewell. Här i Göteborg har vi dock valt att starta ett eget nätverk för kvinnliga forskare. De flesta kommer från GU men vi har också medlemmar från bland annat Chalmers och AstraZeneca. Vi är entusiastiska över nätverket men tycker samtidigt att det är förfärligt att en sådan här rörelse behövs. För trots årtionden av jämställdhetsarbete verkar utvecklingen inte bara ha stannat upp, utan till och med gå bakåt.

TVÄRTEMOT VAD MÅNGA velat tro är sexuella trakasserier vanligt, också inom akademien, det visar inte minst #metoo-rörelsen.

– När en olycka händer i labbet finns klara instruktioner för vad som ska göras. Men när det gäller sexuella trakasserier vet den drabbade ofta inte vart hon ska vända sig. Varför inte utarbeta lika tydliga regler som när det gäller olyckor?

För 20 år sedan publicerade Agnes Wold och Christine Wennerås sin omtalade undersökning av hur män gynnas inom medicinsk forskning. Den har bland annat lett till att svenska finansärer på senare år ger anslag till kvinnliga forskare i proportion till antalet kvinnliga sökande.

– MEN MAN BORDE gå längre än så och exempelvis undersöka varför kvinnor så ofta avstår från att söka, menar Anne Farewell. Hur ser exempelvis utlysningstexterna ut? Universitetet borde också undersöka hur mycket tid olika medarbetare lägger på annat än forskning. Mitt intryck är att kvinnor ofta har exempelvis mer undervisning och administration än män. Och även om det är bra att kommittéer och nämnder består av båda könen riskerar kvinnor, inom områden där de är starkt underrepresenterade, att få så många uppdrag att de slukar all tid.

– Fortfarande bedöms kvinnor som mindre kompetenta än män – både av manliga och kvinnliga bedömare. Det påpekar Malin Hernebring, forskare vid institutionen för neurovetenskap och fysiologi.

– I ansökningspapperen till forskningsanslag finns ofta en ruta där forskaren ska kryssa i om hen är man eller kvinna. För att skapa en mer rättvis bedömning skulle man kunna koda både den rutan och namnen på de sökande. För kvinnliga sökande ska väl inte behöva använda manliga pseudonymer för att bli rättvist bedömda?

DISKRIMINERING beror ofta på omedvetna strukturer, påpekar Malin Hernebring.

– I det allmänna medvetandet

Malin Hernebring

Anne Farewell

Fortfarande bedöms kvinnor som mindre kompetenta än män – av både manliga och kvinnliga bedömare.

MALIN HERNEBRING

uppfattas forskaren fortfarande som man. Därför är det viktigt med kvinnliga förebilder. Gothenburg Women Scientists har därför ställt samman fem olika arbetsgrupper där en ska verka ute i skolorna för att få unga flickor intresserade av forskning.

Ytterligare en grupp ska arbeta för att hitta mentorer till unga kvinnliga forskare och en tredje ska kommunicera med allmänheten. Dessutom har vi en grupp som samlar in data om kvinnor inom vetenskapen och en som ansvarar för seminarier och andra evenemang.

NÄR NÄTVERKET hade sitt första möte i oktober kom ett femtiotal kvinnor, berättar Anne Farewell.

– I december fick vi besök av Besatta teatern, som spelade *Skandal*, en fantastisk pjäs om kvinnor som inte fått Nobelpris, och då bestod publiken av ett hundratal personer. Och i vår får vi besök av Agnes Wold som ska föreläsa under rubriken *Har kvinnor en framtid i akademien?*

EVA LUNDGREN

Gothenburg Women Scientists

Nätverket strävar efter att belysa strukturell ojämställdhet inom akademien, underlätta mentorskap för kvinnliga forskare samt uppmuntra och stimulera unga kvinnors vetenskapliga utveckling. Nätverket har cirka 360 medlemmar.

Den 22 maj klockan 18:00 ger professor Pernilla Wittung-Stafshede ett seminarium med titeln Female faculty: *Why so few and why care?*

Mer info: gowosci.se/events.

Jämställdhetsintegrering allt viktigare

Foto: JOHAN WINGBORG

– Det handlar om vilket bemötande och vilka förutsättningar vi ger på alla nivåer, från att vi tar emot studenter till att vi utser professorer. Det ska inte spela någon roll om du är kvinna eller man. Så förklarar prorektor Mattias Goksör GU:s arbete med jämställdhetsintegrering som pågår sedan 2016.

ÄVEN OM ARBETET med jämställdhetsintegrering ska göras vid institutionerna kommer det också att finnas centralt stöd, förklarar Mattias Goksör.

– Det är ju på institutionerna de verkliga experterna finns. Gemensamma förvaltningen kommer dock att finnas med i bakgrunden och stötta. Det handlar om att arbeta väldigt brett och gå igenom villkoren för kvinnor och män inom forskning, forskarutbildning och utbildning samt karriärvägar inom både kärnverksamhet och verksamhetsstöd.

Cirka 65 procent av GU:s studenter är idag kvinnor men bara omkring 30 procent av professorerna, berättar Martin Thulin, central samordnare av arbetet med jämställdhetsintegrering.

– Det vi vill komma åt är vad som händer i verksamheten. Vi behöver både fler manliga studenter och fler kvinnor högre upp i systemet som kan stärka universitetets undervisning och forskning. Annars förlorar vi värdefull kompetens inom organisationen.

JÄMSTÄLLDHET HANDLAR OM

kvalitet och om möjligheten för både studenter och medarbetare att få ut sin maximala potential, oavsett kön, påpekar Martin Thulin.

– Om vi ska kvalitetssäkra rekrytering och bedömning behöver vi exempelvis analysera och jämföra tjänsteställningsprocesserna vid de olika fakulteterna. Hur ser utlysningarna ut, hur väljer man sakkunniga, hur tar man emot sakkunnigutlåtande och vad händer under intervjuer och

beslutsmöten? Det är också viktigt att inventera arbetsuppgifter och arbetsfördelning. Har exempelvis vissa medarbetare undervisningsuppdrag som i högre utsträckning än avsett tar tid från deras forskning, eller får de genomföra arbetsuppgifter som inte är direkt kopplade till deras tjänst? Inte bara villkoren för forskande och undervisande medarbetare behöver genomlysas utan även för teknisk-administrativ personal.

OCKSÅ ARBETE MOT sexuella trakassier är en del av jämställdhetsintegreringen.

– Det stora problemet är att unga personer i beroendeställning har svårt att komma över tröskeln och anmäla, påpekar Mattias Goksör. Där har alla parter ett ansvar, lärosätena men även exempelvis forskningsfinansiärerna.

Under våren planerar Mattias Goksör och Martin Thulin att träffa samtliga prefekter, både enskilt och alla tillsammans.

– Bland annat finns säkert många goda exempel att lära av, påpekar Martin Thulin. Pilotinstitutionerna är på god väg och arbetar aktivt med frågan.

Att högskolan arbetar med jämställdhet är inte viktigt enbart för lärosätena själva, påpekar Mattias Goksör.

– Vi utbildar ju nästa generation av bland annat sjukvårdspersonal,

Mattias Goksör lovar att institutionerna kommer att få stöd med jämställdhetsarbetet.

Fakta

Jämställdhetsintegrering

Perioden 2016–2019 har alla statliga lärosäten samt Chalmers och Högskolan i Jönköping fått ett särskilt regeringsuppdrag att ta fram en plan för sitt arbete med jämställdhetsintegrering. 2016–2017 bedrevs arbetet vid GU i två spår: att identifiera och definiera problemområden samt utveckla och anpassa arbetssättet till de villkor och förutsättningar som gäller inom akademien.

socialarbetare, lärare och jurister. Det är vårt ansvar att vi får läkare och lärare som bidrar till ett jämställt och jämlikt samhälle.

Tycker institutionerna att jämställdhetsintegrering är bra, eller är det bara ytterligare något man måste hinna med i en stressad vardag?

– Jag uppfattar det som att alla är jätteintresserade av att få en jämställd arbetsplats, förklarar Mattias Goksör. Att medarbetare med god kompetens försvinner från universitetet kan ju ingen vara glad över. Jag tror dessutom att institutionerna är lättade över att det är de själva styr arbetet, universitetsledningen kommer inte att berätta hur saker och ting ska gå till. Men för att skapa ett jämställt lärosäte är en process som måste fortsätta kontinuerligt. Vi kommer aldrig att kunna slå oss till ro och säga att nu är vi så jämställda så nu behöver vi inte tänka på det mer.

EVA LUNGGREN

Neutze får stort anslag

Hur det går till när det syre vi andas omvandlas till energi i våra celler har varit känt sedan länge. Men någon exakt förklaring till de kemiska processerna finns inte.

Ätminstone inte än.

Men nu har Richard Neutze fått Europeiska forskningsrådets Advanced Grant, ett av världens finaste anslag, för att undersöka just det.

FORSKNINGEN GÖRS med hjälp av så kallade frielektronlasrar, flera kilometer långa rör genom vilka extremt korta och energirika ljuspulser skickas mot det prov som ska undersökas. Ljusimpulserna är på tusendels miljarddelar av en sekund och på grund av hettan förstörs det undersökta provet. Men precis innan det sprängs sönder hinner en bild tas, som visar just det ingen forskare tidigare sett, nämligen hur det går till när provet förändras. När hundratusentals sådana bilder läggs på varandra kan forskarna få fram en film som visar processen i detalj.

- Det påminner om Jurassic Park, förklarar Richard Neutze, professor i biokemi. Att hitta dinosaurieben är förstas spännande och ännu mer intressant blir det när bitarna sätts ihop till ett djur. Men det är först när vi får se en film om hur dinosaurierna levde och rörde sig som vi verkligen börjar förstå vad de var för slags varelser.

DE ENTITETER RICHARD Neutze vill göra en film om är visserligen väldigt mycket mindre än en dinosaurie, men kanske mer intressanta. Det handlar nämligen om hur levande organismer fungerar på cellnivå - både människor och brontosaurusar.

- Vi undersöker insidan på mitokondrien, cellens batteri, och hur molekylen ADP tillsammans med fosfat bildar ATP, som är en central energitransportör hos alla levande organismer. Det vi vill veta är exakt

- Sverige är bra på att satsa på internationell forskning, menar Richard Neutze, som nu fått ERC Advanced Grant.

hur det går till när protoner pumpas genom cellens membran. Min forskargrupp, som är specialiserad på röntgenljusmetoder, samarbetar med Gisela Brändén, expert inom membranproteiners struktur och funktion, vilket är väldigt givande.

BIDRAGET FRÅN Europeiska forskningsrådet innebär 2,5 miljoner euro under fem år.

- Vi planerar att anställa tre doktorander, två postdoktorer samt tekniska experter. Den stora fördelen med ett så här stort bidrag är att vi inte behöver lägga alla ägg i en korg: eftersom vi kan ha tre-fyra projekt på gång samtidigt, kan vi satsa även på mer udda idéer. Mycket av min

framgång beror just på det, att våga göra det osäkra som leder till verkligt ny kunskap.

Richard Neutzes grupp hör till världens främsta inom sitt område. Han har också uppmärksammats tidigare och exempelvis varit Wallenberg Scholar, fått Göran Gustafssonpriset samt en rådsprofessur från Vetenskapsrådet.

- Men jag är inte ensam. Institutionen för kemi och molekylärbiologi hör till de mest framgångsrika i landet. Sverige är ett ganska bra land att vara forskare i, inte minst för att man är så intresserad av internationell samverkan här.

Fakta

Richard Neutze, professor i biokemi, har fått Europeiska forskningsrådets (ERC) Advanced Grant, på 2,5 miljoner euro under fem år. Andrew Ewing, som delar sin tjänst mellan GU och Chalmers, fick också ett anslag.

EVA LUNDGREN

Hon vill se andra lyckas

Malin Broberg, professor i psykologi, tar över ledningen av Samhällsvetenskapliga fakulteten den 1 juli 2018.

Hon vill fortsätta stärka internationalisering, jämställdhet och likabehandling.

Varför tackade du ja till jobbet som dekan?

- Jag har varit prodekan i drygt ett år och kommit in i arbetet på ett bra sätt tillsammans med Birger Simonson. Jag tycker det är oerhört intressant och spännande att få diskutera övergripande och strategiska frågor. Jag har jobbat som professor i ett antal år, handlett flera doktorander och varit studierektor för forskarutbildningen och tyckte att tiden var mogen för nya utmaningar.

- Den akademiska världen lockar duktiga människor som konkurrerar om begränsade resurser, så det handlar om att ge många möjligheter att växa. Som dekan är man som tur är inte ensam, utan har en stab runt omkring sig och ett kansli med specialister som kan stötta. Även om jag har det yttersta ansvaret är jag mån om att tillsammans med prefekterna sträva efter enighet och förankra ärenden och beslut väl.

Vilken nytta har du av din bakgrund som elitidrottare?

- Jag vet att grunden för att lyckas är glädje, motivation och hårt

arbete, i en lagom mix. Förutsättningen för individens uthållighet och motivation är en inspirerande och stödjande miljö. Att se andra lyckas är en oerhörd sporre; alla behöver förebilder att identifiera sig med och som stöttar en att orka och våga. Det gäller både inom idrotten och i arbetslivet.

Hur ska en god ledare vara?

- En bra egenskap är att agera hyfsat förutsägbart, att lyssna på och lita på människor runt omkring en. Att vara tydlig, transparent och tillgänglig tror jag också är väldigt viktigt. Människor ska kunna lita på att chefen finns där när det behövs.

Vilka är det viktigaste frågorna som du vill driva?

- Jag är ju i grunden samhällsvetare och i Vision 2020 vill jag framför allt betona ett aktivt samhällsansvar. Där ligger frågor om likabehandling och jämställdhet mig särskilt varmt om hjärtat. Ju fler perspektiv vi har inom akademien, desto bättre kan vi belysa samhällsfrågor.

- För fakulteten handlar det också om att fortsätta bedriva ett aktivt kvalitetsarbete både inom utbildning och forskning samt att fortsätta stärka internationalisering och rörlighet.

Vad ser du för utmaningar för GU i stort och för Samhällsvetenskapliga fakulteten i synnerhet?

Malin Broberg

Yrke: Professor i psykologi.

Ålder: 47 år.

Bor: I Mölndal.

Familj: Barnen Julia och Joel.

Det visste du inte om Malin: Hon tävlar i segling och har varit med i VM 12 gånger i olika klasser (som bäst 2:a i RS 500).

"Jag kommer att hålla upp seglingsintresset som engagerar både kropp och tanke."

Prodekan blir Kristian Daneback, professor i socialt arbete.

De nya dekanerna fick 92 procent av rösterna vid valet.

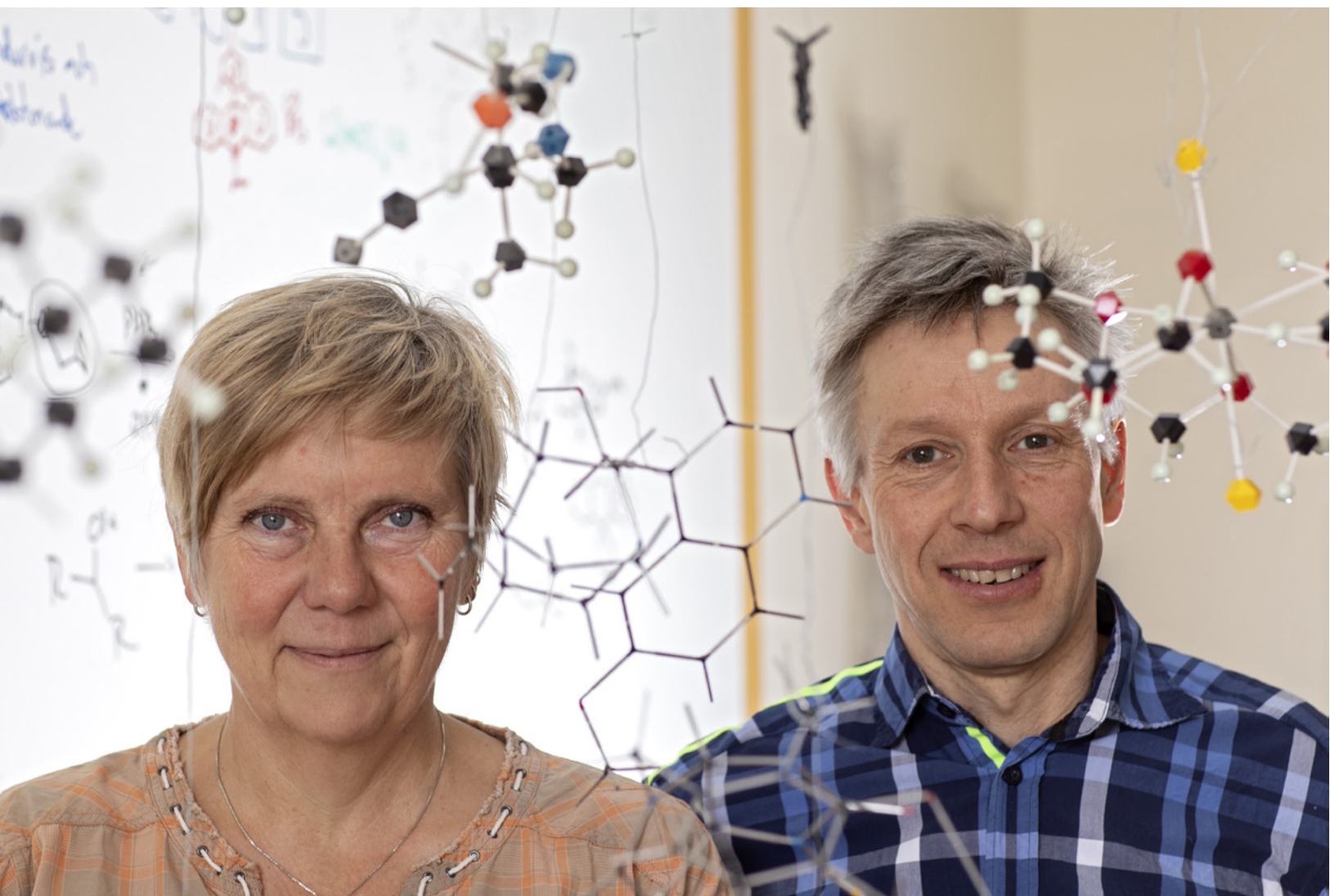
- GU är ett av de stora och ledande universiteten i Sverige och jag ser ingen risk i att vi tappar konkurrenskraft. Inom fakulteten ligger vi också bra till, tycker jag. Vi har framgångsrikt rekryterat toppforskare och unga lovande medarbetare, det är inte svårt att få människor att vilja komma till Samfak på GU! Jag fokuserar på det positiva. Att vara olycksbarn, det överlåter jag åt andra.

- Vi har haft en stadig personaltillväxt de senaste åren vilket på ytterligare några års sikt kan leda till lokalproblem och trångboddhet och där behöver vi tänka framåt och hitta lösningar. När det gäller undervisningslokaler, såväl riktigt stora som medelstora grupperum, har vi redan idag av och till en brist.

Blir det några större ändringar när du och prodekan Kristian Daneback tar över den 1 juli?

- Vi har ju inte börjat ännu utan måste diskutera och komma fram till vilka mål vi ska ha. Men jag tror inte att det blir någon större kursändring, vi fortsätter den inslagna vägen. Risken är annars att man vill göra för mycket vilket kan leda till svikna förhoppningar.

Text: **ALLAN ERIKSSON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Ny ledning satsar på kollegialitet

En ökad kollegialitet är en av flera viktiga frågor för Göran Hilmersson och Ingela Dahllöf som tar över ledningen av Naturvetenskapliga fakulteten den 1 juli 2018.

– Vi vill jobba nära prefekterna och hoppas skapa en atmosfär där medarbetarna gillar att gå till jobbet.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

NÄR GÖRAN HILMERSSON fick frågan om han ville ställa upp som dekan tyckte han visserligen att det var lite tidigt i karriären, efter bara tre år som prefekt vid institutionen för kemi och molekylärbiologi.

- Men å andra sidan var det ju synd att inte ta chansen om verksamheten nu ville ha mig, så jag tackade ja.

Ingela Dahllöf var mer tveksam eftersom hon precis fått forskningsbidrag och blivit en del av UGOT Challenges-centrumet FRAM.

- Men eftersom jag tidigare varit kritisk till saker och ting vid fakulteten kändes det fel att tacka nej till att ta ansvar.

Kollegialt samarbete hör till de områden den nya ledningen vill satsa på.

- **ALL FORSKNING** visar att det inte går att styra utan att ha verksamheten med sig, förklarar Göran Hilmersson. Ett universitet är en ganska speciell företeelse med både myndighetsansvar och ett antal forskningsledare som fungerar som egna företagare. Det gäller att få ihop de olika tankarna och viljorna och stötta prefekterna i deras arbete.

Samarbete tar tid men lönar sig i längden, påpekar Ingela Dahllöf.

- Jag har varit forskare i Danmark och där säger de att svenskar tar lång tid på sig att fatta beslut men att det sedan går undan. I Danmark tas besluten snabbt men efteråt ändrar man sig hit och dit, så till slut tar det lika lång tid som hos oss. Jag är nog mer svensk, men uppskattar det danska uttrycket "att ombesluta sig". Det är inte så farligt att ändra sig om man skulle ha fel, inom forskningen ombeslutar vi ju oss när vi kommer till nya insikter.

En stor förändring som Naturvetenskapliga fakulteten beslutat om är ett nytt hus på Medicinareberget.

- **VI FINNS IDAG** på ett tiotal adresser, påpekar Göran Hilmersson. Ett gemensamt hus kommer att underlätta för medarbetare som vill jobba ihop. Många forskargrupper är ganska små men om man sitter i närheten av andra har man fler personer att diskutera med, vilket också kan leda till oväntade samarbeten.

Men det finns de som är kritiska och exempelvis menar att ett nytt hus kommer att bli dyrt för fakulteten.

- Och det stämmer förstås. Men om vi sitter tillsammans kanske vi å andra sidan kan använda lokalerna mer effektivt. Om någon grupp skulle växa samtidigt som en annan krymper är det ju inte så svårt att disponera om rummen. Också medarbetare vid Sahlgrenska akademien är oroliga eftersom själva byggprocessen kommer att påverka dem, och därför är det viktigt att ta särskild hänsyn till dem. Under byggtiden, och senare när det nya huset står klart, kommer det att frigöras lokaler i Lundberg labbet, något som ger expansionsmöjligheter för Sahlgrenska akademien. Det gäller att

All forskning visar att det inte går att styra utan att ha verksamheten med sig.

GÖRAN HILMERSSON

påminna om orsakerna till att vi vill ha det här bygget: för att underlätta samarbetet mellan forskning och utbildning, stärka livsvetenskaperna i Göteborg samt ge möjlighet för andra verksamheter att haka på och utvecklas de också.

DET NYA Huset kan även bidra till jämställdhet, tror Ingela Dahllöf.

- Ett skäl till att män har lättare för att ta sig fram inom akademien är att de har bättre nätverk. Ett gemensamt hus, där medarbetarna på ett naturligt sätt får fler kontaktytor, kan därför vara extra värdefullt för kvinnliga forskare.

Jämställdhet är annars något Naturvetenskapliga fakulteten är mindre bra på.

- Vi har många kvinnliga studenter, men ju högre upp man kommer desto färre blir de, berättar Ingela Dahllöf. Det är uppenbart att vi måste göra något åt det. Vi behöver exempelvis se över vilka ord vi använder vid annonser och undvika uttryck som "excellent" som få kvinnor känner sig bekväma med. Och vid tillsättningar skulle

Fakta

Göran Hilmersson

är professor i organisk kemi samt prefekt vid institutionen för kemi och molekylärbiologi. Från 1 juli är han ny dekan vid Naturvetenskapliga fakulteten.

Ingela Dahllöf är

professor i miljövetenskap med inriktning mot ekotoxikologi och var 2012-2015 prefekt vid institutionen för biologi och miljövetenskap. Från 1 juli är hon ny prodekan vid Naturvetenskapliga fakulteten.

De nya dekanerna fick drygt 80 procent av rösterna vid valet som slutfördes den 12 april. Röstdeltagandet var dock mycket lågt: 46 procent.

man exempelvis kunna ha anonyma ansökningar där referensgranskning sker vid sidan av.

- Ett problem är att alla lärare vi rekryterar måste ha externa medel, förklarar Göran Hilmersson. Exempelvis min institution har fått flera ERC-anslag, Wallenberg academic fellows och andra stora anslag, men de har bara gått till män. Kanske skulle GU centralt kunna satsa ett antal miljoner på att anställa de främsta kvinnliga forskarna inom något område?

Jämställdhet handlar också om att skapa en god arbetsmiljö, påpekar Ingela Dahllöf.

- **ARBETSMILJÖ** ÄR överhuvudtaget ett viktigt område där vi borde bli bättre på att använda den kunskap vi har, exempelvis de olika arbetsmiljöbarometrarna. Om folk går till jobbet utan att reflektera över arbetsmiljön är det ett tecken på att den är bra.

Ett sätt att få medarbetarna att må bättre är att uppmuntra fysisk aktivitet, menar Göran Hilmersson. Sedan länge arrangerar hans institution yoga på tisdagar och själv håller han i löpningen på torsdagar.

- Det finns gott om studier som visar att fysisk aktivitet är bra för hjärnan. Men viktigare är att motion ger glädje. Så jag vill gärna verka för att alla medarbetare verkligen använder sin friskvårdstimme och sina 2 000 kronor i friskvårdsbidrag.

STEGET FRÅN prefekt till dekan upplever Göran Hilmersson som lite skrämmande.

- Dels är det ganska stort, dels vet jag inte fullt ut vad det innebär. Som prefekt har man ganska bra koll på vad som händer på ens institution. Att vara dekan för en stor fakulteter med en omsättning på närmare en miljard är något helt annat. Fakultetsstyrelsen är viktig och personligen hade jag önskat att någon annan än jag hade kunnat vara styrelseordförande med mig som operativt ansvarig.

- Vi måste också kunna samverka med andra, både andra fakulteter, företag och myndigheter. Också bildningskurser kan bidra till samverkan, menar Ingela Dahllöf.

INBLICK

DETTA HÄNDER JUST NU VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

12

STUDENTER.

FUSK. Så många studenter stängdes av för fusk under 2017. Antalet anmälda fall ökade kraftigt förra året och trenden ser ut att hålla i sig i år. Hittills under 2018 har 12 studenter stängts av för fusk. De flesta fallen handlar om plagiat som upptäckts i Urkund.

ALLA PODDAR SAMLADE

PODCASTS. Det finns poddar både av och med universitetets medarbetare, där forskning, samhällsfrågor, kultur och andra ämnen kopplade till universitetet diskuteras livligt. Sedan en tid finns nu alla poddar samlade på ett ställe, där du kan utforska det mesta från reumatologi till spansk poesi. www.gu.se/forskning/forskare/podcasts.

NY TIDSPLAN FÖR PUBLICERING

UTBILDNING. Alla utbildningar publiceras från årsskiftet fortlopande på antagning.se och universityadmissions.se en gång i månaden. Det är alltså institutionerna själva som bestämmer när de egna utbildningarna ska gå ut. Den 15:e varje månad är deadline för att komma med i månadens publicering - annars får man vänta tills nästa månad. En annan nyhet är att det räcker med att lägga in en webbtex, ingen katalogtext behövs. Det betyder att utbildningstillfällen för både höst- och vårtermin kommer att synas mycket tidigare än förut.

Foto: JOHAN WINGBORG

PREMIÄR FÖR DIPLOMERINGS CEREMONI

HÖGTIDER. Den 22 maj är det premiär för en ny ceremoni vid Göteborgs universitet. Då kommer kåraktiva studenter att få diplom för det arbete de gjort för universitetet under året.

Det är rektor Eva Wiberg som tagit initiativ till ceremonin, inspirerad av universitetet i Lund och Uppsala.

- Engagemang från studenterna är avgörande för universitetets utveckling. Deras insatser i olika funktioner och grupperingar betyder så mycket för kvalitetsarbetet inom alla områden. Studenterna är också våra bästa kritiker och med denna ceremoni vill vi visa uppskattning för allt arbete och engagemang som de har lagt ner under året, förklarar hon.

I år handlar det om drygt trettio studenter som diplomerar, berättar Ellinor Alvesson, ordförande för Göteborgs

universitets studentkårer.

- Också ledamöter i doktörandkommittéerna kommer att hedras. Förutom diplom och medalj bjuds studenterna på middag tillsammans med universitetets ledning och representanter för fakulteterna.

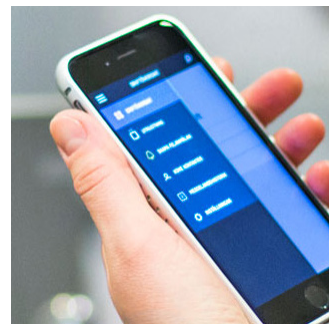
Plats för ceremonin blir aulan i universitetets huvudbyggnad, förklarar ceremonimästare Marie Lowrie.

- Vi uppmärksammar ju nya doktorer, nya professorer, pensionärer och medarbetare som arbetat i statlig tjänst i 30 år. Att vi nu också hedrar studenter som jobbat hårt för att göra vårt universitet ännu bättre tycker jag är väldigt roligt.

Tid: Den 22 maj, kl. 17.00.

Plats: Aulan, huvudbyggnaden i Vasaparken. Alla är välkomna.

MOBILBYTTET BÄTTRE ÄN VÄNTAT

TELEFONI. Den 20 mars, då GU bytte mobilleverantör, var oron för teknikstrul ganska stor. Det gick inte heller smärtfritt, men långt över förväntan, tycker Per Sjöberg som är ansvarig för mobiler vid GU.

- Det har gått ganska bra och det har inte varit någon anstormning av ärenden. Under de första tre dagarna var det lite större bekymmer med kortnummer och röstbrevlåda, sedan var det varit en del svårigheter att ringa ut med vissa mobiler.

Det har framför allt varit strul med att ringa ut med mobiler som är anslutna till så kallat MEX-abonnemang. Det fanns enligt Per Sjöberg en farhåga om att täckningen skulle vara sämre med Tele2, men hittills har det inte rapporterats in några sådana brister.

Totalt sett innebär det nya avtalet flera fördelar, bland annat att det ingår roaming inom EU/EES, att surfpotten för mobiler höjs till 10 GB/månad och att det blir bättre prisvillkor generellt för GU. En annan nyhet är att delad faktura tas bort.

- Det har varit ett lyckat leverantörsbyte. En annan fördel är att det inte är några samtalsregler, fast enligt GU:s IT-regler får man endast i begränsad omfattning använda mobilen för privat bruk. Det är ingen skillnad mot tidigare.

Hur beter vi oss mot andra djur?

– Alla människans relationer har en etisk dimension, även förhållandet till andra djur. Det menar Helena Pedersen, docent i pedagogik.

Hon är en av initiativtagarna till GU-CAS, Göteborgs universitets nätverk för kritiska djurstudier i antropocen, som nyligen fått stöd av GU:s klimatfond.

KRITISKA DJURSTUDIER är ett ganska nytt forskningsfält, som inspirerats av genusvetenskap och postkolonialism, berättar Helena Pedersen.

– Människans förhållande till andra djur är komplicerat. Mänsklig identitet bygger ju på föreställningen att vi står i någon sorts motsatsrelation till djuren. När vi vill rättfärdiga övergrepp på andra människor, gör vi därför ofta det genom att likna dem vid djur eller genom att fränkänna dem förmåga att tänka rationellt. Men vi kan också göra tvärtom och förmänskliga andra djur och se dem som våra bästa vänner. Oavsett hur vi uppfattar andra djur handlar det knappast om en jämlik maktrelation; djur värderas ofta som betydelsefulla först när de har någon relevans för människan.

KRITISKA DJURSTUDIER handlar om att uppmärksamma den här problematiken och försöka hitta ett etiskt förhållningssätt till andra djur. Just det nätverk som nu startat fokuserar på konsumtion, produktion och ett hållbart sätt att leva i den så kallade antropocen, alltså den nuvarande tidsåldern då människans verksamhet påverkar jordens klimat och ekosystem på

Foto: HELENE KARLSSON

ett genomgripande sätt.

– När vi diskuterar miljö fokuserar vi ofta på energi, transporter och konsumtion, vilket förstås är viktigt, förklarar Helena Pedersen. Mera sällan talar vi om de etiska aspekterna av miljöproblemen, där vårt beteende mot andra djur kommer in. Ändå är det förstås så att andra djur på olika sätt drabbas av miljöproblem orsakade av oss. Paradoxalt nog utrotar vi vissa arter och sätter hela ekosystem i gungning samtidigt som vi massproducerar andra arter, som vi sedan använder, exempelvis som mat. Djurindustrin är förstås också ett gigantiskt miljöproblem och kunskapen om hur de etiska frågorna hänger ihop med detta är en del av nätverkets syfte.

GU-CAS är tänkt som ett tvärvetenskapligt nätverk som bland annat ska arbeta pedagogiskt och utveckla kurser samt ge seminarier om klimatförändringar, etik, social rättvisa och hållbar utveckling, med fokus på människa-djurrelationer. Man kommer också att bjuda in gästföreläsare inom området.

– Men det räcker inte med teorier, vi behöver arbeta praktiskt också, förklarar Jonna Håkansson, masterstudent i genusvetenskap. Exempelvis kommer vi att verka för att GU går över till att köpa in enbart växtbaserade produkter i sina olika verksamheter, och inte minst erbjuder vegansk mat vid sina olika tillställningar.

GU-CAS HAR också kontakt med liknande nätverk vid universiteten i Lund och Umeå, samt med internationella rörelser.

– Vi hoppas bli en samlingspunkt och katalysator för kritiska djurstudier samt kunna bygga broar, både inom och utom universitetet, förklarar Jonna Håkansson. Kritiska djurstudier har relevans för hela samhället och handlar inte bara om vad vi sysslar med vid universitetet.

EVA LUNDGREN

Fakta

Göteborgs universitets nätverk för kritiska djurstudier i antropocen (GU-CAS) är en plattform vid GU som uppmärksammar människa-djurrelationers etiska, sociala och miljömässiga följder. Nätverket stöds av GU:s interna klimatfond och drivs genom tvärvetenskapligt samarbete mellan institutionen för didaktik och pedagogisk profession (docent Helena Pedersen), institutionen för kulturvetenskaper (docent Juan Velasquez och masterstuderande Jonna Håkansson) samt institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori (doktorand Dorna Behdadi).

GU-CAS välkomnar nya deltagare från alla sektorer/institutioner vid GU. Gå gärna in på www.idpp.gu.se/gu-cas eller kontakta gu-cas@ped.gu.se.

Den 13 juni håller Richard Twine, Edge Hill University, föreläsningen *Where are the animals in the sociology of climate change?*

Plats: Pedagogen, hus B

Tid: Kl. 11.00–13.00
GU-CAS bjuder på lunch.

Globalt fokus

Forskningen måste vidgas och hållbarhetsaspekter integreras medan internationaliseringsprocessen fortsätter. Men det räcker inte, menar Per Cramér som fått förtroendet att leda Handelshögskolan i sex år till.

– Digitaliseringens effekter är en enorm utmaning. Vi befinner oss i en situation där de professionsroller som vi utbildar till förändras i rasande takt.

DEN 4 APRIL utsågs Per Cramér av rektor till dekan för Handelshögskolan för ytterligare en period. Hittills har han suttit i åtta år, en tid som han beskriver som en omfattande resa.

- Vi har haft en medveten strategi att expandera forskningsverksamheten samtidigt som utbildningarna hålls konstanta. Stora delar av Handelshögskolan har ju varit starkt utbildningsdominerade men för att hålla kvaliteten måste det finnas en koppling till forskning. Vi vill ha forskande lärare.

Med fler externa bidrag och ökade statliga anslag har man också kunnat rekrytera yngre duktiga forskare - de senaste åren har man i snitt vuxit med åtta heltidstjänster per år.

En annan viktig del av Handelshögskolans resa är den process som påbörjades 2012 och som ska integrera ett hållbarhetsperspektiv i alla utbildningsprogram.

– MÅNGA AV DE studenter vi utbildar kommer att hamna i positioner där de har makt. Vi måste redan under utbildningen lära dem att med makt följer ansvar, inte enbart för det egna välbefinnandet utan för

samhället i stort. I ljuset av att vi står inför existentiella utmaningar vad gäller våra samhällens hållbarhet så är det helt avgörande att hållbarhetsperspektiven effektivt förs in i våra utbildningar.

- Hållbarhetsperspektiven återspeglas givetvis också tydligt i Handelshögskolans forskning och här blir kopplingen mellan utbildning och forskning särskilt tydlig. Samtidigt måste vi undvika att bli dogmatiska. Vi utgår från Brundtlandrapporten, en bred definition med ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet, men vi måste hela tiden förhålla oss kritiska och omformulera hållbarhetsbegreppet allteftersom vi får ny kunskap.

DEN TREDJE DELEN av resan rör Handelshögskolans intensiva internationaliseringsarbete. Från att ha varit Europacentrerad har man nu ett mer globalt fokus, berättar Per Cramér.

- Det har handlat om att bygga upp strukturella relationer med andra lärosäten, till exempel i Indien och Kina. Men att bara samla samarbetsavtal som ekorrar samlar nötter ger ingenting. Internationaliseringen får inte bli ett mål i sig, utan det är ett

medel för att bli en bättre akademi.

Det här hänger också ihop med att Handelshögskolan lagt stor vikt vid internationella ackrediteringar. År 2016 fick man sin tredje AACSB-kreditering och blev därmed den enda handelshögskola i Sverige som är Triple Crown-ackrediterad - en bedrift som bara 0,7 procent av världens handelshögskolor mäktat med.

- Det har framför allt en betydelse i vårt umgänge med andra lärosäten i världen, att kunna gå in i allianser med andra som kvalitetsmässigt ligger på topp.

Men finns det inga risker med ett sådant här intensivt profileringsarbete?

- Jo, det finns en underliggande risk att ackrediteringarna leder till en utslätning, att de standarder som sätts blir likriktade. Det måste man vara uppmärksam på.

- Sedan finns det andra risker som är mer generella för akademien och som rör bedömningen av vad som är vetenskaplig kvalitet. Vi ser mer och mer hur bibliometri används som en indikator. Risken med det är att hamna i en situation där det blir viktigare var vi publicerar en artikel än vad vi skriver. Det är ju en antiakademisk hållning.

EN ANNAN SAK man måste förhålla sig till är de strukturella effekterna i samhället som nya tillämpningar av digital teknologi ger.

- De professionsroller vi utbildar för förändras oerhört snabbt. Organisationsformer som vi idag tar för givna blir redundanta, liksom de grundläggande principer som vi har för ansvarsfördelning i samhället. Ett enkelt exempel på konsekvenserna av den självkörande bilen. På en mer grundläggande nivå kommer sociala kontrakt i samhället att behöva omförhandlas. Sammantaget innebär detta stora möjligheter för att utveckla samhället men samtidigt

Vi måste redan under utbildningen lära dem att med makt följer ansvar.

PER CRAMÉR

A portrait of Per Cramér, an older man with glasses, wearing a dark jacket over a white shirt and blue trousers. He is sitting and looking towards the camera with a slight smile. The background is a blurred indoor setting.

Per Cramér

Ålder: 59 år.

Bakgrund: Juristexamen vid GU 1984, MA International Affairs Johns Hopkins University Washington DC, Bologna 1987, juris doktor GU 1998, verksam vid GU sedan 1987.

Bor: Kåringberget.

Familj: Fru och två barn.

Intressen: Film, rodd, skidåkning, upptäcktsfärder och naturupplevelser.

Musik/författare: Just nu: Lou Reed/
Michel Hoeullebecq.

uppstår nya risker som vi måste undvika och bemästra, säger Per Cramér och fortsätter:

– DETTA ÄR UTMANINGAR vi måste klara av att integrera i vår verksamhet, vi måste kunna svara upp mot samhällets behov av ny kunskap och kompetens för att kunna tackla denna nya sköna värld.

Det är förstås lättare sagt än gjort. De konkreta forskningsfrågorna som rör de flesta av dessa utmaningar har ännu inte ens formulerats, men mer och mer forskning och allt fler rekryteringar riktas mot denna typ av frågeställningar.

Och då är det bra med bredd, att verka under GU:s paraply.

– Många av de utmaningar vi står inför kräver flerdisciplinära ansatser, och där är universitetet en tillgång för oss. Det gör det lättare att arbeta över ämnesgränser. Ett typexempel är det forskningscenter i finansiell ekonomi som vi skapade för sju år sedan. Förutom företagskonomer, nationalekonomer och jurister behövs också matematiker för att ligga i framkant när det gäller algoritmhandel. Samtidigt behövs också psykologer eftersom de finansiella marknaderna är irrationella och kännetecknas av ett drevbeteende.

SJÄLV TROR Per Cramér att den friktion som historiskt funnits mellan Handelshögskolan och övriga Göteborgs universitet var kontraproduktiv.

– Den har utgått från tanken att man har konkurrerande identiteter, vilket är ett felslut. Det rör sig om komplementära identiteter. Handelshögskolan har allt att vinna på att vara en del av ett starkt universitet och universitetet gynnas av att det finns en stark handelshögskola inom dess hägn.

Text: **LARS NICKLASON**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

TOPPRANKAT

RANKNING.

I februari rankades GU Ventures som nummer 2 i Norden, 4 i Europa och 17 i världen. Klementina Österberg, vd, menar att de kunnat sticka ut i konkurrensen till stor del tack vare iderikedomen inom universitetet.

GU Ventures har deltagit i UBI Globals ranking av inkubatorer tidigare men detta är första gången som de har topprankats.

- Det är jätteroligt att se inom vilka områden vi anses duktiga och inom vilka vi kan bli bättre. Sedan är det som grädde på moset att hamna så högt, säger Klementina Österberg.

UBI Global är en organisation som bland annat utvärderar inkubatorer. De studerar exempelvis inkubatorernas omsättning, hur de finansierar företag, hur de sätter ihop och kompetensutvecklar ett team och hur det går för de företag som har deltagit i inkubationsprogrammen. För att få en så klar bild som möjligt tittar de på flera års sammanslagna resultat. Bland de universi-

tetsdrivna inkubatorerna rankades GU Ventures som nummer 2 i Norden, 4 i Europa och 17 i världen.

Klementina Österberg tillskriver mycket av GU Ventures framgångar forskarna vid Göteborgs universitet och deras globalt konkurrenskraftiga forskning och idéer.

Hon framhåller även samarbetet med Forsknings- och innovationskontoret vid GU.

CITATET

”Vi behöver inte mer bildningsförakt i samhället. Det viktiga är vad Svenska Akademien kan uträtta för oss i vardagsarbetet.”

Det säger

Åsa Arping, professor i litteraturvetenskap, i Svenska Dagbladet den 16 april

2018, med anledning av krisen inom Svenska Akademien.

Foto: JESSICA ÖRNROS

GU VANN ÅRETS SCIENCE SLAM

TÄVLING. Allison Perrigo, koordinator på Göteborgs centrum för globala biodiversitetsstudier, röstades fram som vinnare i årets Science Slam av ett fullsatt Pustervik. Därmed avbröts Chalmers vinnarsvit och Göteborgs universitet stod som vinnare i årets kamp mellan lärosätena. Tävlingen är en återkommande programpunkt på Vetenskapsfestivalen och utmanar forskare att komprimera mångårigt arbete till en tre minuter lång presentation. Publikens röstar sedan vem som gör det mest informativa och roligaste framförandet.

Under sina tre minuter berättade årets vinnare, Allison

Perrigo med entusiasm om hur vi människor imiterar naturen och gav kardborreband som ett exempel på en uppfinning med naturligt ursprung. I slutet av sitt framförande gav hon publiken en uppmaning: För fler fantastiska uppfinningar med naturligt ursprung måste alla bry sig att bevara naturens biologiska mångfald!

Totalt tävlade sju forskare i Science Slam 2018: Daniel Slunge, Sam Dupont och Allison Perrigo vid Göteborgs universitet, Tuve Mattsson, Karin Norling och Tomas Olovsson vid Chalmers samt Kamran Roust, Högskolan i Borås.

MÅNADENS LÄTTRIMMADE AFORISM

Om galenskap i en förklokad värld:

Hellre en tok som andra förstumar, än lärde i sjuk som omvärld förstumar.

Om en välsignad glömska:

I fattighjorns pörten man inte förstod, att nödtid med åren blev "gammal och god".

Guido Satir
Alias Guy Heyden,
professor emeritus.
Foto: privat

En ny undersökning visar att nio av tio brittiska universitet begränsar yttrandefriheten genom förbud mot allt från popsånger och tabloidtidningar till maskerader och åsikter som uppfattas som kränkande. Är du orolig för att denna trend sprids till svenska lärosäten?

WEBBPANELEN JA 46% NEJ 38% VETEJ 16%

Antal svarande: 56. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 anställda.

Nattöppet eller ej?

Sedan i maj förra året är det inte tillåtet att befinna sig natttid i universitetets lokaler.

Valands studenter har än så länge inte behövt foga sig och slåss nu för att slippa.

DEN 29 MAJ förra året fastställde rektor att det är förbjudet att vistas i universitetets lokaler mellan midnatt och 05.00.

Enligt ett styrdokument som lagts upp på medarbetarportalen är syftet att "förebygga ohälsa och olycksfall samt i övrigt uppnå en god arbetsmiljö".

- En av grunderna är att folk arbetar för mycket. Den psykiska ohälsan på grund av stress ökar vid Göteborgs universitet, säger GU:s säkerhetschef Jörgen Svensson.

- Det andra handlar om rena säkerhetsaspekter. Om det börjar brinna måste vi veta att ingen finns kvar i lokalerna, men jag har fått höra att man till exempel på Valand har inrett ateljéer och bostäder där. Det är ju rent livsfarligt, de lokalerna är ju inte konstruerade för det.

Enligt Barthelemy Garcia, ordförande för Konstkåren Valand, stämmer det som Jörgen Svensson påstår. Under de fyra år som han studerat på skolan har studenter i ett par, tre fall bosatt sig i Valands lokaler.

- De har tillfälligt befunnit sig i situationer där de tvingats till det, säger han.

Man har alltså inte haft någon egen bostad?

- Nej. Generellt är det ju ett problem. Det är många studenter som inte kunnat påbörja sin utbildning för att de inte kunnat hitta ett boende i Göteborg.

Valand har fått dispens från

Foto: JOHAN WINGSBORG

Vid ett par tillfällen har jag själv fått bege mig dit mitt i natten för att eskortera ut obehöriga från våra lokaler.

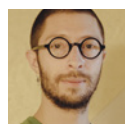

MICK WILSON

fakultetsledningen att ha "nattöppet" under en övergångsperiod fram till den 1 juli i år. Studenterna kräver dock att det ska vara fortsatt öppet, inte på grund av bostadsbristen, utan för att deras sätt att arbeta kräver tillgång till lokalerna dygnet runt. Till sammans med studenterna på HDK har man sammanställt en argumentlista. Det handlar om exempelvis att behöva arbeta på plats (man kan inte ta sitt verk och gå hem), att de timmar studenterna kan jobba på dagen ofta är utspridda och få och att vissa material, till exempel keramik, latex, och epoxy, kräver att man

arbetar sammanhängande flera timmar i sträck.

- Vid utställningsperioderna på skolan blir det också problem. Deadlinen är alltid kort, studenten kanske får tillgång till galleriet på onsdag när öppningen är på fredag. Då jobbar hen ofta sent på natten för att hinna med. Skulle vi förlora nattiden skulle färre studenter få ställa ut.

MEN UNDANTAG FRÅN förbudet mot nattarbete kan beviljas vid "särskilda skäl" och

"då verksamhetens genomförande kräver det". Handläggningsordningen är dock alldeles för krånglig och fyrkantig, menar Barthelemy Garcia.

- Man måste ha en legitim anledning och söka gång på gång. Vi jobbar med konstnärliga processer och det är svårt att säga att det och det datumet behöver jag jobba kvar över natten. Det begränsar ens kreativa process, ens eget flöde och rytm.

Under våren har studenterna haft flera diskussioner med

Valands prefekt Mick Wilson. Han säger sig ha förståelse för studenternas argument, samtidigt som han har säkerhetsaspekter att förhålla sig till.

- Det har inte bara handlat om att studenter bostäder byggades utan också om att studenter släppt in utomstående. Vid ett par tillfällen har jag själv fått bege mig dit mitt i natten för att eskortera ut obehöriga från våra lokaler. Jag måste dock säga att det varit sällan och att kulturen kring detta blivit mycket bättre på senare år.

Stängt på natten eller inte den 1 juli? Mick Wilson ser det som en öppen fråga.

- Nattöppet gagnar såklart studenterna. Så frågan är hur vi ska hantera riskerna. Kan vi eliminera dem? Jag tror att nyckeln till det är att få till ett samarbete mellan studenter, lärare och ledning. Och jag tycker vi har en bra diskussion med studenterna, de hanterar frågan på ett väldigt ansvarsfullt och moget sätt.

Så kommer ni att stänga 1 juli?

- Jag är instruerad av arbetsgivaren att stänga, och vi är mitt i en process där vi försöker ta reda ut det bäst ska genomföras. Det finns problem och risker med det också. Samtidigt pratar vi med studenterna för att se om vi kan få till en bra grund för att ansöka om ett undantag från reglerna.

Enligt arbetsmiljöhandläggare Adrian Nählinder har det nya regelverket inte bemötts med förståelse på alla håll i organisationen och just nu håller man på att sammanställa en bild av hur regelverket efterlevs.

LARS NICKLASON

PROFILER

Engagerad i utsatthet

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Erfarenheterna från Förintelsen är allmängligtiga och handlar inte bara om judar. Det fick Henry Ascher tidigt förklarat för sig av sina morföräldrar.

- Märkligt nog dröjde det ändå länge innan jag förstod att mitt engagemang för mänskliga rättigheter beror just på detta, att mina föräldrar kom hit som flyktingar och att deras släkt utplånats under kriget.

VI HAR STÄMT MÖTE på Angeredes Närsjukhus där Henry Ascher, professor i folkhälsovetenskap, arbetar som överläkare i barnmedicin.

Han berättar att sjukhuset, som invigdes 2015, är unikt i världen.

- Det kom till för att utjämna den stora ojämlikhet i hälsa som finns i Göteborg, där befolkningen i nordost i väsentligt högre utsträckning än i andra delar av staden drabbas av bland annat hjärt-kärlsjukdom, KOL, lungcancer och fetma. Det ovanliga är att sjukhuset skapats i samarbete med patienter och medarbetare. När bygget planerades anordnades exempelvis invånarsamtal och flygblad delades ut på spårvagnshållplatserna för att få in synpunkter, vilket bland annat ledde till större mottagningsrum för att få plats med familjemedlemmar och tolk.

SJUKHUSET ÄR OCKSÅ speciellt eftersom det har till uppgift att även arbeta hälsofrämjande. Ett exempel är projektet *Ta med en vän* där deltagandet i cervixcancer-screening ökat efter att kvinnor uppmanats ta med en väninna till undersökningen. Man har också utbildat lämpliga boende i området till hälsoinformatörer, en sorts länk mellan medborgaren och vården. All verksamhet bygger på tanken att det är patientens rätt till

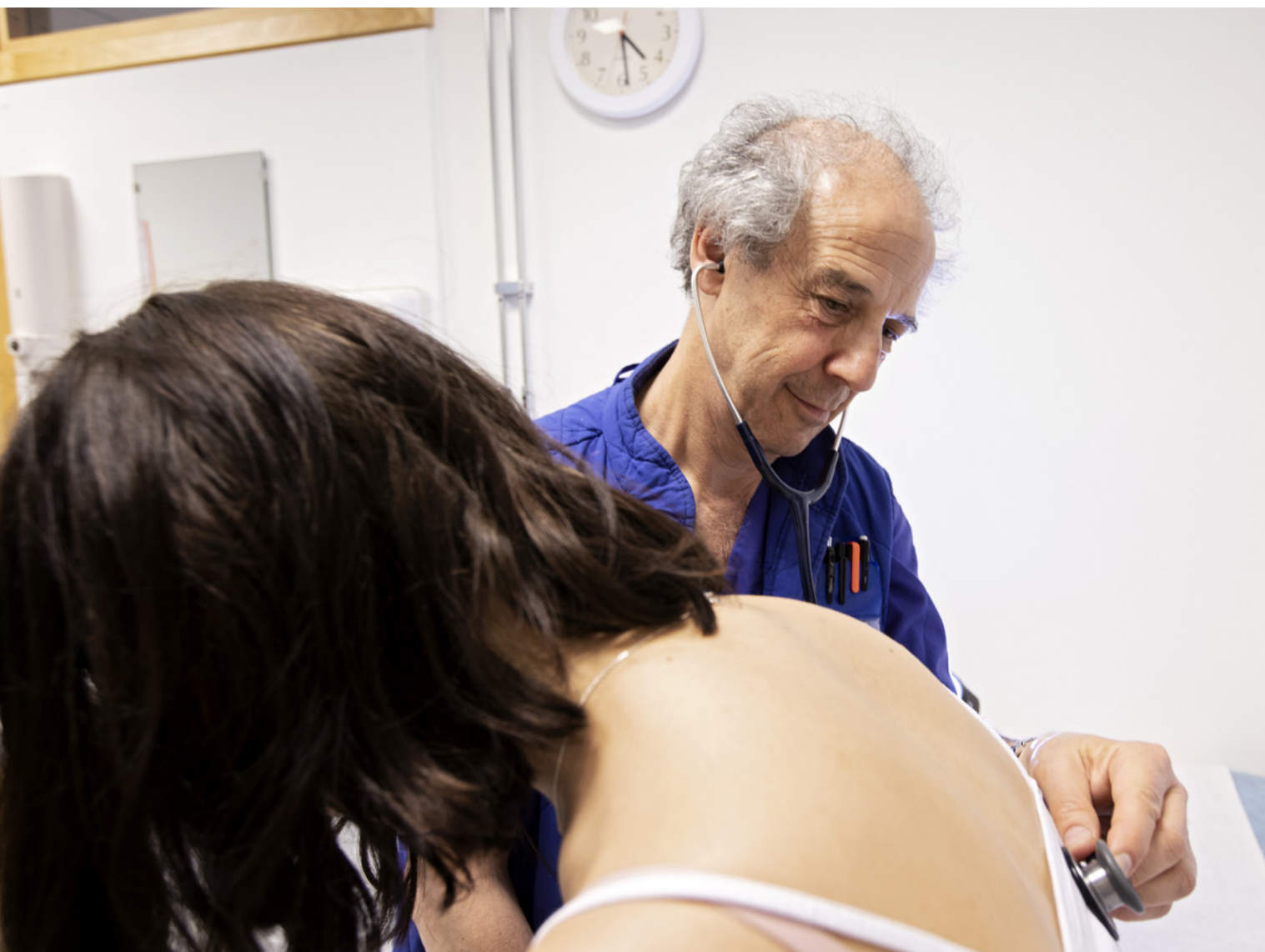
hälsa och personalens skyldighet att tillgodose denna rättighet som står i fokus.

Arbetet på sjukhuset kombinerar Henry Ascher med forskning om migration och hälsa, särskilt bland familjer och barn. Men hans doktorsavhandling från 1996 handlar om något helt annat.

- Det hade kommit studier från Storbritannien om kraftig minskning av celiaki, något som inte stämde med vår upplevelse i Sverige. Så jag fick i uppdrag att göra en epidemiologisk studie och fann att antalet två-åringar med celiaki istället hade tredubblats på tre-fyra år. I min avhandling försökte jag förstå orsakerna, bland annat genom koststudier och genetiska undersökningar. Det visade sig att barnmatsindustrin ökat gluteninnehållet i gröt och välling. Men om det lett till att fler barn insjuknat eller om de som var sjuka bara blev så illa därän att sjukdomen upptäcktes tidigare och kunde behandlas, var osäkert. Mycket talade för det senare och att det sannolikt är fördelaktigt att behandla tidigt för att förhindra komplikationer och följdskjuddomar.

EN DAG I VECKAN ägnar Henry Ascher åt Flyktingbarnsteamet i Göteborg, en enhet vid Angeredes Närsjukhus. Och flyktingbarn har han blivit något av en expert på. Sina kunskaper har han fått allteftersom han kastats in i situationer han från början inte alls varit insatt i. När han exempelvis 1998 blev kontaktad av Anita Dorazio, som startat en klinik för papperslösa flyktingar i Stockholm, förstod Henry Ascher först inte riktigt vad hon pratade om.

- För mig var det en chockartad insikt att det finns papperslösa i Sverige och än mer att det inte var självklart att de skulle ha rätt till vård utifrån sina medicinska behov. Men Anita övertygade mig och några vänner om att vi behövde en klinik också i Göteborg,

så vi samlade ihop ett antal personer och startade den Rosengrenska stiftelsen. Vi hade tre mål: förmedla vård, öka kunskaperna om papperslösa både hos oss själva och hos vården i allmänheten, samt övertyga den vanliga vården om att ta över verksamheten så att vi kunde lägga ner. Det var inte så svårt att få barnklinikerna engagerade, men att även vuxna papperslösa skulle få rätt till vård dröjde det ganska lång tid att få igenom.

FÖRST DEN 1 JULI 2013 kom den lag som ger papperslösa rätt till vård som inte kan anstå.

- Det finns dock ingen tydlig definition av vad som egentligen menas med det. På Angereds Närsjukhus tolkar vi det som att även den som inte har rätt att vistas i landet ändå har mänskliga rättigheter, vilket bland annat innebär vård när man är sjuk.

2004 blev Henry Ascher lektor i barn- och ungdomshälsa vid Nordiska hälsovårdshögskolan.

Han lämnade då Drottning Silvias barn- och

ungdomssjukhus efter 20 år och började arbeta på barnkliniken i Hammarkullen, som sedan blev en del av den barn- och ungdomsmedicinska mottagningen i Gamlestaden. Där och genom Svenska Barnläkarförbundets Arbetsgrupp för flyktingbarn kom han i kontakt med apatiska flyktingbarn. Det var en tid då ansökningarna om uppehållstillstånd hopade sig till den grad att regeringen vintern 2005-2006 genomdrev en tillfällig lag som gav fler asylsökande möjlighet att stanna.

Henry Aschers engagemang har dock också rört upp känslorna. När han 2010 och 2011 var läkare ombord på Ship to Gaza var inte minst flera judiska organisationer starkt kritiska.

- MAN VERKADE uppfatta mig som någon sorts förrädare. Men det är inte trots min judiska bakgrund som jag engagerar mig för palestinierna, utan tvärtom, på grund av den.

Det var hans morföräldrar som förklarade att den

Henry Ascher

Aktuell: Nybliven professor i folkhälsovetenskap vid avdelningen för samhällsmedicin och hälsa.

Jobbar med: Forskar på Sahlgrenska akademien och Angereds Närsjukhus om bland annat migration och hälsa, med fokus på barn och familj. Arbetar som överläkare i barnmedicin vid Flyktingbarnteamet i Göteborg, är vice ordförande i Svenska barnläkarföreningens delförening för global barn- och ungdomshälsa.

Specialuppdrag: Sitter i juryn för Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA-priset), världens största barn- och ungdomslitteraturpris, som den 27 mars

utsåg Jacqueline Woodson till 2018 års pristagare.

Familj: Ja.

Bor: I Masthugget.

Senast lästa bok: Jag läser ofta flera böcker samtidigt. De senaste är *If you come softly* av Jacqueline Woodson, en väldigt stark bok om kärleken mellan en vit tonårsflicka och hennes svarte skolkamrat. Samtidigt läser jag Kenneth Hermeles *En shtetl i Stockholm*.

Senaste film: 10 filmer på Göteborgs Filmfestival.

Favoritmat: Alltför mycket ...

Övriga intressen: Det mesta som rör kultur och samhälle.

Hur ska man förstå Förintelsen? Det är en fråga som inte lämnar Henry Ascher någon ro.

- Läkarkåren hörde till den grupp i Tyskland som hade flest medlemmar i nazistpartiet. Hur är det möjligt? Ett svar är själva judestjärnan som så tydligt avskilde en grupp i samhället från en annan. Ett annat svar ger Oskar Gröning, den siste lägervakt som hittades och dömdes, som förklarade sitt handlande med "lydnadens bekvämlighet": Man gör som alla andra, och tänker inte på hur det normala smygande förändras, och sakta blir till något man aldrig borde acceptera.

Sverige kan knappast ensamt lösa dagens katastrofala flyktingsituation. Men kanske kan vi åtminstone ta bättre vara på den kunskap och erfarenhet som finns, menar Henry Ascher.

- När flyktingbarn kommer hit får de ett fantastiskt mottagande. Men när de blir 18 år är plötsligt allt stöd borta: de blir utkastade från boendet och förlorar sin gode man. Många blir hemlösa men håller sig ändå kvar kring sin skola, den enda trygga platsen i tillvaron. Genom att försätta dessa ungdomar i en omöjlig situation stöder samhället organiserad brottslighet, för hur ska de egentligen klara sig? Vi behöver modiga politiker som står upp för de humana värderingar som är en del av den svenska kulturen och som vi varit så stolta över, och som lyssnar på den forskning som finns. Och vi måste bli mer ödmjuka och inse att de beslut vi ibland fattar faktiskt kan leda helt fel.

Henry Aschers engagemang för barn har också lett till ett uppdrag som enbart är roligt.

- Jag sitter med i juryn till Alma-priset, världens största pris för barn- och ungdomslitteratur. I år hade vi 235 nominerade från 60 länder. Uppdraget innebär att jag måste läsa en väldig massa barn- och ungdomslitteratur, vilket tvingar mig att avsluta saker som jag annars hade kunnat jobba med hur länge som helst; jag känner mig väldigt hedrad av att få vara med. ■

lärdom vi alla måste dra av Förintelsen inte bara handlar om judar, utan om rasism och mänskliga rättigheter överhuvudtaget.

- Mina morföräldrar lämnade Berlin tillsammans med sin familj redan 1933, då min mor var tolv år gammal. Hur de redan då kunde ana vart Nazityskland var på väg är något jag aldrig riktigt fått klarhet i. Men för att hans döttrar skulle få gå kvar i skolan fick min morfar bland annat visa upp papper på hur han tjänstgjort under första världskriget, och kanske var det just risken att hans barn inte skulle få utbildas sig, tillsammans med en vana att resa, som gjorde att han i så god tid beslöt att lämna Tyskland. Livet i Sverige innebar dock en rejäl klassresa nedåt; i Berlin hade familjen tillhört överklassen, i Stockholm fick de bo sex personer i en trerummare i Lidingös enda hyreshus.

HENRY ASCHERS FAR kom från betydligt blygsammare förhållanden. 1939 fick han, som 18-åring, stipendium att resa från Österrike till Sverige. Hans kusin hade ett år tidigare, nio år gammal, skickats till England med Kindertransport.

- Pappa pratade nästan aldrig om sin uppväxt. Först när han inte hade långt kvar berättade han om en pärm full med alla brev han sparat där han försökt förmå svenska myndigheter att ge inresetillstånd till familjen. Pappa och hans kusin var de enda på min fars sida som överlevde kriget.

Läkarkåren hörde till den grupp i Tyskland som hade flest medlemmar i nazistpartiet. Hur är det möjligt?

REPORTAGE

32 DEN NYA
DIGITALA
VÄRLDEN

34 TESTER PÅ
MÄNNISKA

36 STUDIER OM
VITHET

Storsatsning på alzheimer i London

Storbritanniens regering gör en jättesatsning för att finna ett botemedel mot Alzheimers sjukdom inom fem år. Vad har det att göra med Henrik Zetterberg, professor i neurokemi? En hel del.

Henrik har byggt upp ett labb på University College London (UCL) och detta labb ingår i storsatsningen. Labbet utvecklar metoder för att mäta effekten av olika behandlingar av alzheimer – ett samarbete som både UCL och GU vinner på.

Henrik Zetterberg är nöjd. Snart kan labbet i nyrenoverade Cruciform Building öppna.

DET NYA LABBET kommer att bli fantastiskt bra, säger Henrik Zetterberg entusiastiskt. Vi möts vid Russell Squares tunnelbanestation och går i rask takt till Cruciform Building på Gower Street.

Den korsformade byggnaden i rött tegel är från början av 1900-talet, men totalrenoveras invändigt.

Senare samma dag ska Henrik få en rundvandring i laboratorielokalerna, men vi försöker få en förhandstitt, vilket vakterna sätter stopp för. Istället återvänder vi till den grå, något skamfilade betongskrapan som ligger inklämd mellan två självsäkra och eleganta byggnader vid Queen Square. Här ligger UCL Institute of Neurology och näst högst upp ryms Henrik Zetterbergs nuvarande forskningslaboratorium. Vid sidan av sin tjänst som professor vid GU och överläkare på Sahlgrenska Universitetssjukhuset är han sedan 2012 professor vid UCL. När Storbritanniens regering nu anslår drygt 200 miljoner pund för att bygga upp ett nationellt forskningsinstitut, Dementia Research Institute, DRI, utgör UCL själva navet i den ekermodell man tänkt sig. Forskarlag från Edinburgh, Cambridge, Cardiff, King's College London och Imperial College deltar också.

- Det pågår fortfarande rekrytering, säger Henrik Zetterberg, som själv räknar med att anställa ett par nya forskare till sitt team på tio personer.

Vad är då anledningen till att Henrik Zetterberg blivit utvald att delta i Storbritanniens största satsning på alzheimersforskning?

FÖR ATT SVARA PÅ den frågan bör man känna till ett par saker om neurodegenerativa sjukdomar som alzheimer och pannlobsdemens. De kännetecknas av att proteiner klumpar ihop sig och stör nervcellernas funktion. Sjukdomarna kommer smygande och ansamlingen av proteinklumpar sker under 5-20 års tid innan sjukdomen bryter ut ordentligt. Den stora frågan är varför klumparna uppkommer och varför de skadar nervcellerna? Här kommer Henriks specialkunskaper om mätmetoder in, vilket är anledningen till att han blev en del av satsningen.

- Att kunna mäta när förändringar i nervcellerna uppkommer, i vilken grad och hur intensivt proteinklumpar ansamlar sig, hur de sprider sig och när de börjar skada nervcellerna samt vad som händer över tid - det är själva kärnan i vårt arbete, betonar Henrik Zetterberg.

Gemensamt för Zetterbergs forskning på GU och UCL är arbetet med att ta fram mätmetoder, som dels kan mäta de patologiska förändringarna i nervcellerna, dels mäta effekterna av olika läkemedel mot alzheimer. Henrik har visserligen varit på en punkkonsert på Covent Market kvällen innan och utan sin vita rock påminner han lite grand till det yttre om en rockare, men därmed är likheterna slut.

Intensiva fullspäckade Londondagar och en punkkonsert på kvällen. Henrik Zetterberg hinner med mycket, men hans egen tid för laborationer får stå tillbaka.

- Jag och mina forskarteam kommer aldrig att göra den stora upptäckten av ett läkemedel som botar alzheimer. Vi är bara roddare åt rockstjärnorna, det vill säga läkemedelsforskarna, skrattar Henrik.

Samarbete är ett viktigt ledord i sammanhanget och Henrik Zetterberg beskriver fördelarna med hans brittiska medverkan för forskningen på GU och vice versa.

I London finns ett referenscentrum för människor med ärftlig alzheimer, där bland annat DIAN-studien ingår*. Genom samarbetet får forskare på Sahlgrenska tillgång till prover från dessa människor.

- Det finns en jättefin hjärnbank här, dit folk kan donera sina hjärnor till forskningen efter sin död.

Eftersom forskningen om alzheimer och andra demenssjukdomar börjar i hjärnan gör Zetterbergs team på UCL undersökningar där de med hjälp av laser-mikroskop skär ut neuropatologiska förändringar och placerar dem i provrör. Dessa skickas till laboratoriet på Sahlgrenska för masspektrometri, en analysmetod där man tar reda på exakt vad förändringarna innehåller. Det har man bättre förutsättningar för i Göteborg.

Eftersom man av naturliga skäl inte kan undersöka levande hjärnor, mäter man även ryggvätska hos patienter för att upptäcka om det finns ökade nivåer som tyder på patologiska förändringar. Förändringar i hjärnan läcker nämligen ut i ryggvätskan. Utifrån de resultat man får utvecklas superkänsliga mätmetoder med hjälp av antikroppar. För att få antikroppar injiceras möss med det förändrade proteinet tillsammans med ett immunretande ämne. Då bildas antikroppar som man tar ut från musen och odlar så att man får massor av antikroppar.

- Detta är kärnan i vår specialitet på Sahlgrenska, påpekar Henrik Zetterberg.

I LONDON FINNS det senaste inom genetikforskningen och man har kommit längre i karakteriseringen av de genvariationer, som kan bidra till sjukdomarna. Dessutom är britterna duktiga på hjärnabbildande undersökningar, så kallad brain imaging. Nu satsar även

Det finns en jättefin hjärnbank här, dit folk kan donera sina hjärnor till forskningen efter sin död.

HENRIK ZETTERBERG

Fakta Alzheimers sjukdom

- Varje år insjuknar cirka 25 000 personer i Sverige i demenssjukdomar.
  - Idag beräknas omkring 100 000 personer lida av Alzheimers sjukdom i Sverige och ser man till hela världen är ungefär 20 miljoner människor drabbade.
  - Totalt lider runt 160 000 personer i Sverige av någon form av demenssjukdom.
  - Omkring 10 000 personer som har Alzheimers sjukdom är under 65 år.
- Mer information:**
www.hjarnfonden.se/om-hjarnan/diagnoser/alzheimers/.

* APOE 4 genen bärs av var fjärde svensk och ökar risken för alzheimers med 3–10 gånger. Ett blodprov kan fastställa om man bär på genen.

Henrik Zetterberg och Martha Foiani tittar på en framkallningslösning till en mätmetod.

Sahlgrenska stort på tekniskt avancerade utbildningar av hjärnan i det nyöppnade Bild- och interventionscentrum.

- Michael Schöll, som ansvarar för detta, är förresten i London nu för att diskutera samarbetsprojekt med imaging-forskarna på UCL. Jag fick precis veta att han kommer att tilldelas Alzheimerfondens stora pris till unga framgångsrika hjärnforskare i Sverige.

MAN HAR HELT enkelt kombinerat ihop det bästa från UCL och GU och samarbetar kring det.

Vad tror han då om britternas målsättning att finna ett botemedel mot alzheimer på blott fem år?

- Man får komma ihåg att alla forskare som är med har hållit på länge, säger Henrik och tillägger att man för närvarande arbetar på minst tre tänkbara botemedel.

1. Vaccination. Det finns vaccin som fungerar på möss, men hittills har biverkningarna på människor varit för allvarliga. Dessutom skulle läkemedelsbolagen inte tjäna lika mycket pengar på ett vaccin som på andra läkemedel.

2. Antikroppar - kallas ibland passiv immunisering. Löser upp placken och förhindrar att proteinet klumpar ihop sig. Ges intravenöst. Antikroppar måste fortsätta att ges livet ut och är därför ett mycket dyrt alternativ.

3. Sekretatshämmare. Det potentiella botemedel Henrik tror mest på. Hämmar bildningen av beta-amyloider (proteinklumpar). Sekretatshämmare finns och testas. Förhoppningen är att de ska förebygga och senarelägga sjukdomen med 10–20 år. Troligen måste man inleda behandling redan i medelåldern för att hindra att patologierna uppkommer. Henrik tror inte så mycket på denna behandlingsmetod om symptom redan finns.

Henrik Zetterberg betonar att det inte alltid funnits ett samarbete kring alzheimer. I slutet av 1990-talet var det vassa armbågar och ett väldigt hemlighetsmakeri. Nyckelfynd gjorde att vissa forskare trodde att de ensamma skulle kunna lösa alzheimers gåta. Men alla misslycka-

des. Fältet visade sig svårare att bemästra än man kunnat föreställa sig vilket har lett till ett mycket öppnare och mer samarbetsinriktat internationellt klimat.

- Men jag är nyfiken på vad som pågår i Kina, det vet vi nästan inget om, menar Henrik.

Av de tre tänkbara botemedlen har inget haft önskat resultat på människor med alzheimer eller ens lindriga kognitiva störningar i hjärnan.

- Det beror på att vi går in för sent, tror Henrik. Jag tror de här medicinerna kan nå sin fulla potential först om vi lyckas behandla människor mycket tidigare och i förebyggande syfte. Helst innan ansamlingar av protein börjar skada nervcellerna.

Här kommer GU:s framgångsrika forskning på objektiva biomarkörer in i bilden igen - där professor Kaj Blennow är den stora pionjären.

- Biomarkörerna skulle kunna användas för att mäta prekliniska förändringar redan i 40- till 45-årsåldern.

- Det roliga är att det faktiskt är tack vare vår framgångsrika forskning på biomarkörer på Mölndals sjukhus som jag är här på UCL.

HENRIK ZETTERBERG tar av sig rocken och vinkar hej då till forskarna på UCL-labbet. Nu ska han iväg på ett möte om rugby och hjärnskador. Var tredje vecka tillbringas Henrik ett par intensiva och mötesfulla dagar i London. Den här gången hann han faktiskt gå på punkkonsert med Michael Schöll. Men labba själv hinner han knappt längre.

- Min dröm är att det brittiska DRI-projektet skulle kunna inspirera till en motsvarande satsning i Sverige. Det här är jätteviktiga sjukdomar, inte minst ur ett socioekonomiskt perspektiv och vi har faktiskt rätt unika möjligheter vad gäller patientnära forskning i Sverige, som de är lite avundsjuka på här.

Text & Foto: **ANNA REHNBERG**

Ett samarbete på en markör som heter sTREM2 med amerikanska forskaren Suzanne Craft, som är intresserad av hjärnans fettomsättning i relation till Alzheimer. Zetterbergs team utför mätningarna av sTREM2 åt henne på prover som hon har samlat in.

Henrik Zetterberg

Yrke: Professor i neurokemi, överläkare på Sahlgrenska Universitetssjukhuset och professor vid University of College London (UCL).

Familj: Hustrun Madeleine, professor i oftalmologi, och tre barn 15, 12 och 10 år.

Ålder: 44 år.

Bor: I Mölnlycke.

Senast lästa bok: *Tapeshavet* av Gunnar D Hansson.

Senast sedda film: *Paddington II*.

Intressen: Spela gitarr, läsa böcker, springa i skogen. "Har dåligt lokalsinne så det brukar bli olika sträckor varje gång."

Blir glad över: Nya, spännande resultat.

Blir arg över: När folk är dumma mot varandra. Det är så onödigt.

Aktuell med: Nytt forskningslab i London och deltar i Dementia Research Institute, brittiska regeringens jättesatsning för att finna ett botemedel mot alzheimer inom fem år.

Tre personliga egenskaper: Överoptimistisk, positiv och lite slarvig. "Vilket gör att det är väldigt viktigt med teammedarbetare som är pessimister, bromsklossar och extremt noggranna. Det är så tydligt i en grupp att man måste ha alla sorter."

Alltid nyfiken och full av frågor, till och med när han stannar till och köper single-farm coffee på Fortitude Bakehouse, men så föredrar Henrik Zetterberg också nyfikenhetsdriven forskning.

Centrum för digital innovation väntar inte på framtiden

En tummelplats där världens främsta forskare kan ta sig an digitaliseringens alla möjligheter och utmaningar, så kan man beskriva det nyinrättade Centrum för digital innovation.

– De nya tjänster och affärsmodeller som är på väg att etableras kommer i grunden förändra hela vår ekonomi. Hur samhället ska hantera omvandlingen är en av de stora frågor vi kommer att ägna oss åt, berättar föreståndaren Johan Magnusson.

IT OCH DATORER har vi hunnit vänja oss vid under ganska många decennier. Men den verkliga digitala revolutionen, som kommer att förändra hela samhället, blev allmångods först i början av 2016, menar Johan Magnusson, docent vid institutionen för tillämpad IT.

– I framtiden kommer det att i huvudsak finnas två olika sorters företag: de som levererar en plattform och de som levererar en tjänst. Ett exempel är Apple som ju inte självt utvecklar de appar som finns på mobiltelefonerna. Istället knyter de till sig apputvecklare, tar del av deras förtjänster och får tillgång till deras kunder, helt utan egna ekonomiska risker.

En annan plattform är SKF:s produkter, som numera inte enbart är en komponent i olika maskiner utan också utrustas med sensorer som håller reda på produktionsdata från företag över hela världen. Denna information kan SKF lätt koppla samman i nya tjänster.

– I somras köpte Amazon den amerikanska matvarukedjan Whole Foods, berättar Johan Magnusson. Det borde oroa exempelvis Electrolux, vars affärsidé går ut på att sälja bland annat kylskåp. För hur lång tid kommer det att ta innan Amazon inser att kylskåp inte längre är en hushållsapparat, utan en tjänsteplattform? Amazon kan mycket väl börja skänka bort sina egna smarta kylskåp, som talar om när det är dags att köpa mjölk, och istället tjäna pengar på hemleverans av matvaror. Vad händer med Electrolux då?

FRÅGOR SOM TIDIGARE var ganska enkla att svara på, som vad ett företag producerar och tjänar pengar på, vem som jobbar på företaget och vad kunden egentligen köper, har med digital teknik blivit alltmer komplicerade.

– För vem jobbar egentligen på Googles forskningsenhet och försäljningsavdelning? Jo, det gör förstäs du, som dagligen avslöjar en massa

saker om dig själv som du aldrig skulle delge exempelvis en svensk myndighet.

Alla sektorer i samhället kommer att påverkas av den ökade digitaliseringen, påpekar Johan Magnusson.

– Istället för att sitta och vänta på en vårdcentral kan man exempelvis använda appen Kry och få medicinsk rådgivning med en gång. Appen är effektiv eftersom den sällar bort enkla ärenden och koncentrerar sig på mer krävande fall. Man kan fråga sig varför landstingen inte själva utvecklat den typen av app. Svaret hänger samman med den effektiviseringsfälla som den offentliga sektorn sitter fast i: de kan bara göra kortsiktiga investeringar och saknar utrymme för mer nyskapande och långsiktiga satsningar.

HUR DEN NYA digitaliseringen ska hanteras av samhället, exempelvis när det gäller skatter, hör till en av de viktiga frågor Centrum för digital innovation kan ägna sig åt.

– Ett par förslag är att digitala tjänster ska beskattas i det land där de nyttjas, samt att öka konsumtionsskatterna, snarare än skatterna på inkomst. Den typen av frågor kommer våra forskare att diskutera bland annat med den nya myndighet för digital förvaltning som ska vara på plats i höst.

Amazon kan mycket väl börja skänka bort sina egna smarta kylskåp, som talar om när det är dags att köpa mjölk, och istället tjäna pengar på hemleverans av varor.

Fakta

Centrum för digital innovation är placerat vid institutionen för tillämpad IT och är en del av SCDI, Swedish Center for Digital Innovation. SCDI startade som ett projekt 2013 med hjälp av en donation på 5 miljoner kronor från Carl Bennet AB. Det innebär ett samarbete mellan GU, Umeå universitet och Handelshögskolan i Stockholm. Johan Magnusson är föreståndare och Rikard Lindgren är vetenskapligt ansvarig för Göteborgsdelen. För vidare information, se www.scdi.se.

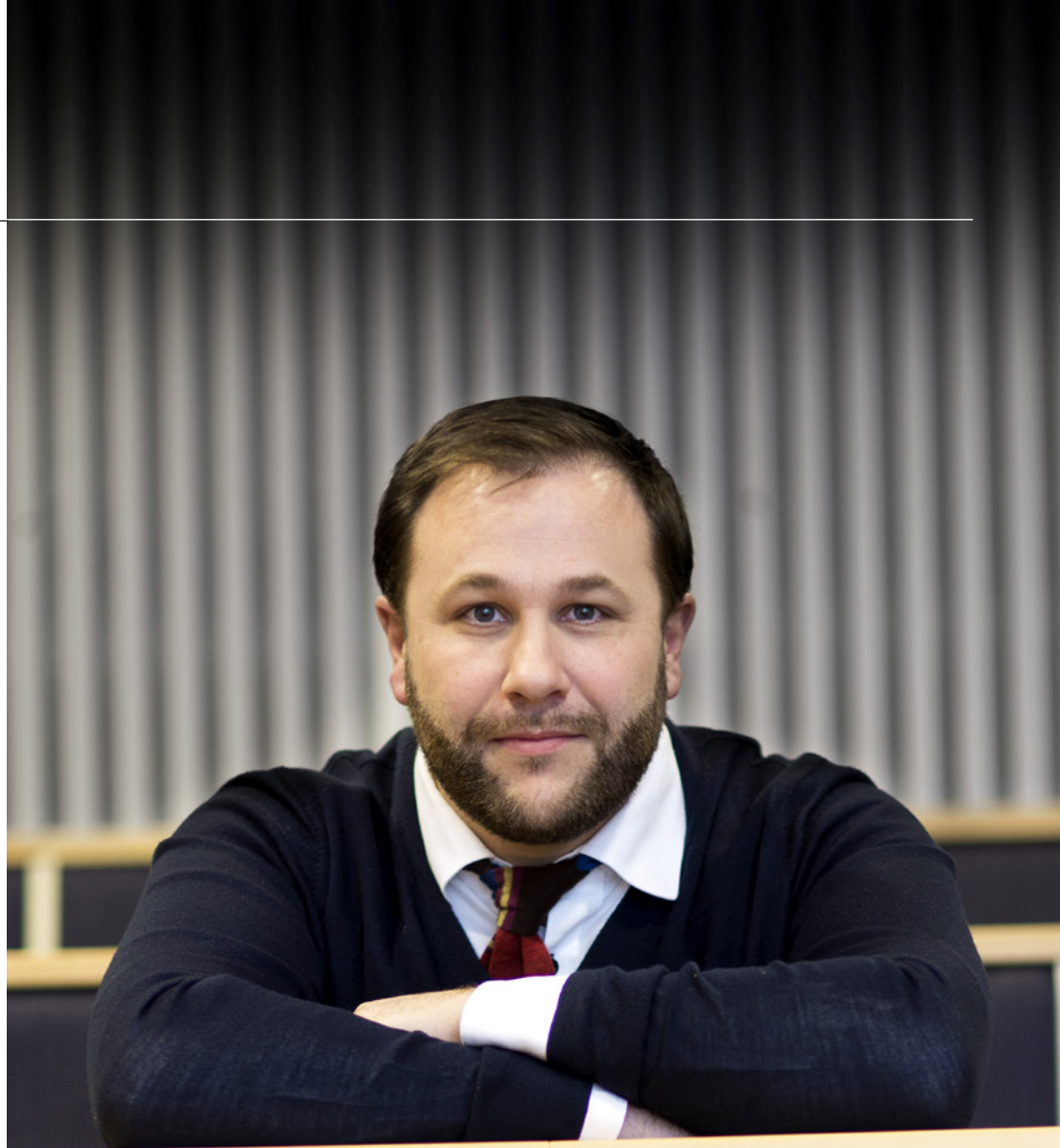
Göteborgs universitet arbetar också på att ta fram en digitaliseringsstrategi.

Den främsta uppgiften för Centrum för digital innovation är att fungera som tankeledare, förklarar Johan Magnusson.

- Hos oss finns det absolut främsta forskarna inom digital innovation, både inhemska och utländska. Och det som lockar forskare till Sverige är dels det faktum att vi är ett av de mest digitaliserade länderna i världen, dels att svenska företag är så villiga att släppa in forskare och studenter och låta dem undersöka hur de jobbar. Den där tilliten mellan företag och universitet finns inte i andra länder och innebär en enorm konkurrensfördel för oss. Det återspeglas både i en stark efterfrågan på samarbete från industri och offentlig sektor och i de fina publikationer våra forskare skapar.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

- Vem jobbar egentligen på Googles forskningsenhet och försäljningsavdelning? Jo, det gör du, förklarar Johan Magnusson.

Snabbare nytta med patienttester

Experimentella studier på människor? Ja, det är vad Per-Anders Janssons grupp på Wallberglaboratoriet håller på med.

– Själva studierna tar ganska lång tid. Men forskningen kan ändå omsättas till patientnytta mycket snabbare.

PER-ANDERS JANSSON är möjligen Sveriges ende professor i translational medicinsk forskning, beroende på om man räknar en kollega i Stockholm med liknande professors-tjänst eller inte. Men även om titeln är ovanlig har begreppet ”translational” blivit något av ett modeord.

– Att forskningen är translational handlar om att minska gapet mellan grundforskning och patientnytta. Forskningsidéerna kan komma från båda hållen: somliga forskare jobbar i labbet och gör upptäckter som senare förs över till patienten, andra arbetar som läkare inom vården och gör iakttagelser som används i en labbstudie och sedan återförs till patientnytta. Självt arbetar jag kliniskt och tillhör alltså den senare gruppen.

Just när GU Journalen är på besök pågår tester i rummet intill. Per-Anders Jansson har mobilen på så att han snabbt kan springa iväg om hans hjälp skulle behövas.

– Testerna handlar om att undersöka effekten av ett speciellt läkemedel mot typ 2-diabetes, bland annat att utvärdera blodsocker och insulinkänslighet efter sex veckors behandling. Vi gör dubbelblindtester

där varken forskningsperson eller studiens personal vet vem som fått aktivt preparat. Bland annat ger vi dropp där vi med mikrodialys kan följa hur mycket insulin som går ut i vävnaden.

SAMARBETE MELLAN klinik och labb har gamla anor. Fram till för cirka 15 år sedan brukade läkare och forskare på Sahlgrenska Universitetssjukhuset presentera ett intressant fall i aulan varje torsdag, som experter inom olika områden sedan diskuterade livligt, berättar Per-Anders Jansson.

– Då fanns mer tid och möjlighet att gemensamt på sjukhuset diskutera kunskapsluckor inom vården och som sedan utmynnade i patientstudier. Idag är tempot så högt att man inte hinner diskutera patienterna på samma sätt som förr. Men det är viktigt att ändå göra det för att det är genom observation i kliniken man får förståelse för vilka behoven är, och lär sig ställa de riktigt bra frågorna.

Intresset för translational medicin beror just på en ökad insikt om vikten av att åter knyta samman forskning och klinik, menar

Per-Anders Jansson. Och att hypoteser testas på människa och inte bara på försöksdjur, är något allt fler finansierare börjat kräva.

– Men vi måste ställa höga krav på dem som ingår i en testomgång. Vi exkluderar exempelvis personer med vanor och egenskaper som påtagligt påverkar ämnesomsättningen, men också personer som äter särskilda läkemedel. Man får heller inte lida av vissa typer av psykisk ohälsa och förstås inte vara sjukvårdsrädd, och exempelvis svimma vid nålstick. Samtidigt vill vi ha en representativ grupp försöksdeltagare, så det gäller att få med både kvinnor och män. Vi gör det helt enkelt inte särskilt lätt för oss.

Det är svårt att hitta människor som passar in, samtidigt som de inte går att kontrollera på samma sätt som djur.

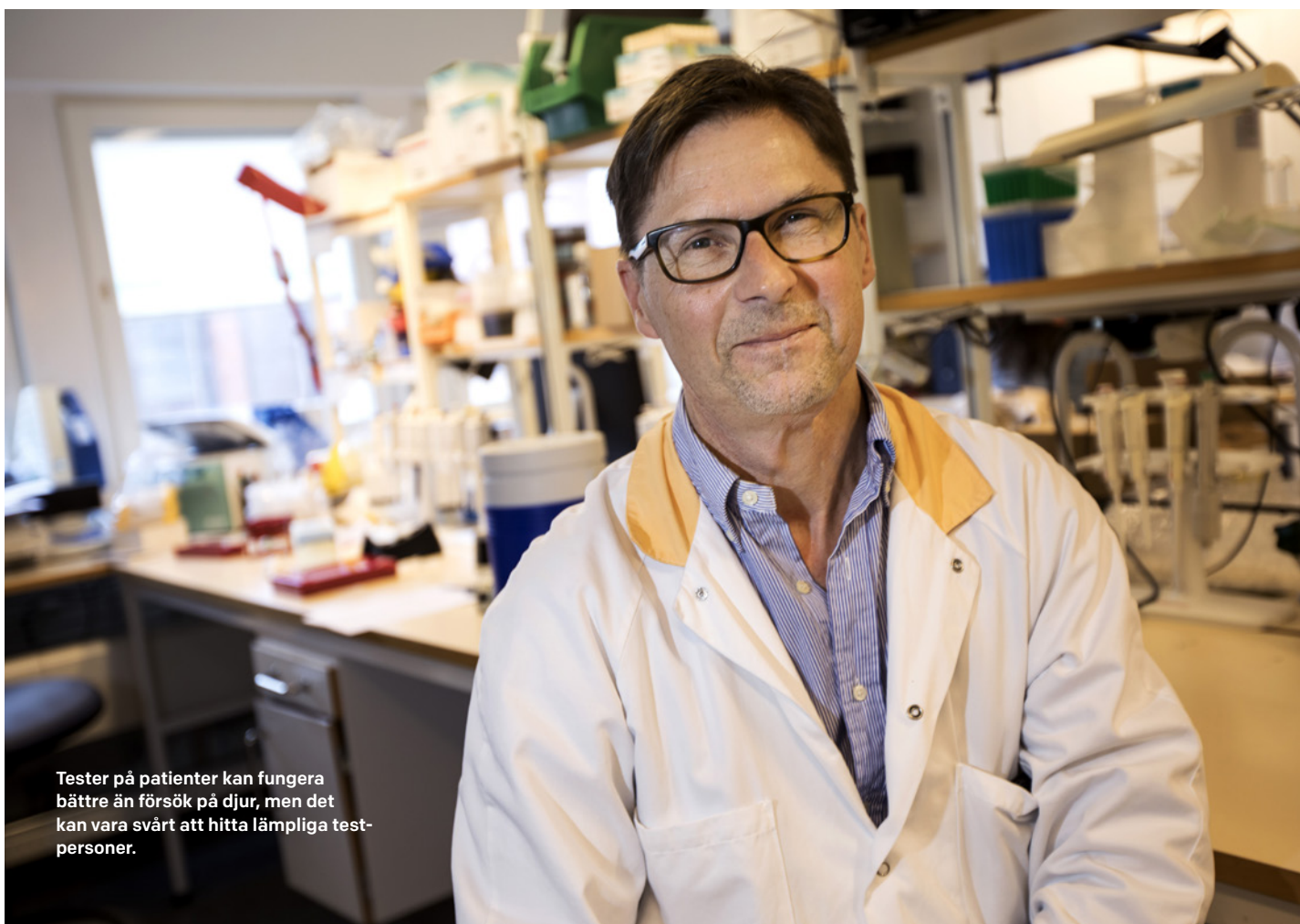
DET BRUKAR DOCK inte vara så svårt att få folk att ställa upp, att vara med i en forskningsstudie innebär att man får en ordentlig hälsoundersökning och möjlighet till ett fördjupat samtal om sin sjukdom.

Ett alldeles nytt sätt att göra försök på mänsklig vävnad kan vara att använda fett som sugits ut ur patienter, och som annars hade slängts, förklarar Per-Anders Jansson.

– Om vi använder en liter fett var fjortonde dag motsvarar det ungefär 100 försöksmöss.

Och att göra tester på människa istället för på djur har flera fördelar, påpekar Per-Anders Jansson.

– Ibland kan det vara svårt att reproducera data från djurstudier, några regleringar är annorlunda, vissa proteiner kanske saknas, eller så finns det något annat skäl till att en djurstudie inte går att föra över till människa.

Tester på patienter kan fungera bättre än försök på djur, men det kan vara svårt att hitta lämpliga testpersoner.

Så varför inte sluta helt och hållet med djurförsök?

- Så kommer det nog inte att bli, än så länge måste vi använda försöksdjur, bland annat för funktionella studier och för att kartlägga toxicitet av en läkemedelskandidat. Jag kan exempelvis beställa en grupp råttor som har vissa egenskaper och göra metabola undersökningar under absolut kontrollerade former som kanske tar tre månader. Ska jag göra en likartad undersökning på människa måste en mindre forskningsgrupp kanske hålla på i drygt ett år. Patientstudier är alltid en utmaning. Det är svårt att hitta människor som passar in, samtidigt som de inte går att kontrollera på samma sätt som djur; även om de exempelvis får kostdirektiv är det inte säkert att de gör som de blir tillsagda. Dessutom påverkas människor av en mängd olika saker;

någon har sovit dåligt, en annan har stressat på morgonen för att hinna lämna barnen på dagis. Allt sådant kan vi genast avläsa i blodtryck och ämnesomsättning.

Att medicinsk forskning är viktigt, tycker nog de flesta. Men i en slimmad organisation som till exempel Sahlgrenska Universitetssjukhuset är det svårt att få tid över, påpekar Per-Anders Jansson.

- VI BEHÖVER MODELLER som underlättar den kliniska forskningen, exempelvis särskilda karriärvägar som medger perioder då man är fri från det vanliga patientschemat. Förhoppningsvis kan vi på så sätt få fler yngre läkare intresserade av att kombinera forskning och kliniskt arbete vid Sahlgrenska akademien.

Text: **EVA LUNDGREN**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Translati- nell medicinsk forskning

Per-Anders Jansson är universitetssjukhusöverläkare samt professor i translationell medicinsk forskning vid Wallenberglaboratoriet, avdelningen för molekylär och klinisk medicin, Sahlgrenska akademien, och jobbar även som medicinsk rådgivare på Gothia Forum. Hans forskningsområde är typ 2-diabetes.

Translationell medicinsk forskning bygger på nära och ömsesidigt utbyte med vården.

Vithet ger för mycket makt

Att uppfattas som vit ger privilegier och makt överallt på jorden. Det är utgångspunkten för disciplinen kritiska vithetsstudier, ett forskningsfält som började i USA men sedan spridits över världen.

– Än så länge är det dock inte så vanligt att undersöka vithet i en humanvetenskaplig kontext. Därför har ett par kollegor och jag startat nätverket VitKrit som gör just det, berättar Therese Svensson, doktorand i litteraturvetenskap.

EN FÖRGRUNDSGESTALT inom kritiska vithetsstudier är den amerikanske sociologen W.E.B. Du Bois, som skrev om svartas situation i USA och bland annat är känd för artikeln *The Souls of White Folk* från 1920. Men också exempelvis Nobelpristagaren Toni Morrison har i *Playing in the Dark* skrivit om hur svarta framställs i amerikansk litteratur.

– Kritiska vithetsstudier handlar om rasifiering och om vithet som överordnad kategori, förklarar Therese Svensson. Att vara vit är en maktfaktor i de flesta samhällen samtidigt som det är en historisk konstruktion. För det finns ju inga vita människor, vi har alla pigment i olika grad.

Att problematisera vithet uppfattades först som något ganska kon-

stigt. Men efter att området accepterats har en närmast explosionsartad utveckling skett - inte minst bland vita manliga forskare.

– Det kanske beror på att vita män har behov att visa hur toleranta de är, funderar Scott Burnett, sydafrikansk doktorand, bosatt i Göteborg. Men vithet handlar inte bara om hudfärg utan mer om vilka som erkänns sociala, ekonomiska och politiska fördelar, och om vems historia som anses intressant att berätta. Det dröjde exempelvis länge innan irländska invandrare i USA accepterades som vita. Och i Sverige, som var först i världen med ett institut för rasbiologi, har man ju länge haft en kolonial syn på samerna.

Också genus är en kolonial uppfinning, menar Zahra Bayati, universitetslektor i pedagogik.

– **FÖR ÄVEN INOM** feminismen är vithet norm. Man intresserar sig för hur många kvinnor som finns i olika styrelser, men är blind för rasifieringen av icke-vita kroppar. Den argentinska filosofen María Lugones påpekar exempelvis, i sina studier av erövringen och koloniseringen av Amerika, att mörka män ofta beskrivs som översexualiserade hannar. Mörka kvinnor ses istället som honor, utan egen ambition eller vilja, som måste skyddas av den vite mannen.

Många menar att rasifiering och vithetsstudier är onödiga och att

– Att vara vit är en maktfaktor i de flesta sammanhang, menar Fredrik Olsson och Therese Svensson.

VitKrit

Nätverket startades av Therese Svensson, doktorand vid institutionen för litteratur, idéhistoria och religion, Fredrik Olsson, universitetslektor vid institutionen för språk och litteraturer, och Mia Eriksson, tidigare forskare vid institutionen för kulturvetenskaper. Också institutionen för svenska språket är engagerad.

Intresserad? Kontakta Therese Svensson: therese.svensson@lir.gu.se.

VitKrit har också en mejllista som alla vid GU som anordnar något som har med kritiska perspektiv på kolonialism eller rasifiering är välkomna att använda för att sprida information, så att fler kan komma på arrangemangen. Man prenumererar på VitKrits e-postlista genom att mejla till sympa@listserv.gu.se. Skriv "subskribe vitkrit" i ämnesraden.

Den 17 maj hålls en gästföreläsning av Stefan Helgesson, professor i engelsk litteratur, med titeln: *Litteratur och litteraturteori i en ojämlik värld: noteringar från ett pågående forskningsprogram*. Föreläsningen arrangeras i samarbete med Transkulturalitetsstudier vid institutionen för språk och litteraturer. Tid kl. 15–17. Plats meddelas senare.

klass räcker som begrepp för att beskriva ett orättvist samhälle.

– Men på grund av olika historiska mekanismer medverkar även den vita arbetarklassen till rasismen, bland annat som ett sätt att undgå klassförtrycket, förklarar Therese Svensson.

– **RASIFIERING HANDLAR** om att tro att man kan säga något om en människas insida genom att titta på utsidan. Ingen är fri från det koloniala arvet, även om exempelvis svenskar gärna vill tro det. När jag ber mina studenter sätta på sig kritiska glasögon och läsa böcker av bland andra Hjalmar Söderberg, Dan Andersson och Moa Martinson blir de ofta förvånade, för vad har dessa verk med rasism att göra, undrar de. Men

Rasifiering handlar om att tro man kan säga något om en människas insida genom att titta på utsidan.

THERESE SVENSSON

sedan blir de ännu mer överraskade när de hittar hur mycket som helst.

Ett filosofiskt-estetiskt perspektiv står i centrum för VitKrit, förklarar Fredrik Olsson, universitetslektor i spanska.

– Bland annat får man gärna anmäla sig till vår e-postlista. Det händer så mycket spännande vid GU men det är inte alltid vi får veta vad som är på gång. Så tanken är att personer med liknande intressen ska kunna mötas och inspirera varandra. Men vi vill också vara öppna för omvärlden och ger därför även föreläsningar som vem som helst kan gå på.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Respektera demokratiska val av arbetsmiljöombud

Universitetet har ett lokalt arbetsmiljöavtal där arbetsmiljöombud ska väljas demokratiskt av alla anställda på enheten. Trots detta blockerar Saco, ST och Seko flera valda arbetsmiljöombud och universitetet uppmanar sina anställda att välja om och välja rätt.

TRE AV OSS som skriver under tillhör universitetssektionen av fackförbundet SAC (syndikalisterna) och har valts som arbetsmiljöombud i demokratiska val. Saco, ST och Seko har valt att inte anmäla oss som arbetsmiljöombud till GU och Arbetsmiljöverket, vilket innebär att vi inte fullt ut kan göra vårt jobb.

Universitetet har dessutom valt sida när de uppmanar sina anställda att göra om valen. Respekteras inte demokratiska val? Detta innebär alltså att universitetet tar ställning för vissa fackförbund framför andra.

Fem av oss som skriver under är medlemmar i andra fackföreningar (Saco och ST). Vi tycker det är ett märkligt agerande från våra facks sida att underkänna sina egna medlemmars val av skyddsombud. Varför inte gemensamt arbeta för en bättre arbetsmiljö istället?

Alla vi som skriver under vill ha ett bra samarbete mellan fackförbunden på universitetet - det ska inte spela någon roll vilket fackförbund ett arbetsmiljöombud tillhör. Vi uppmanar därför Saco, ST eller Seko att anmäla de valda arbetsmiljöombuden till GU och Arbetsmiljöverket, och vi uppmanar universitetet att respektera demokratiska val och inte diskriminera på grundval av facklig tillhörighet.

Leif-Jöran Olsson, medlem i Syndikalisterna Arbetsmiljöombud på institutionen för svenska språket och tidigare huvudarbetsmiljöombud på Humanistiska fakulteten

Joachim Axelsson, medlem i Syndikalisterna Arbetsmiljöombud på utbildningsenheten

Andreas Ott, medlem i Syndikalisterna Vald till arbetsmiljöombud på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori

Peter Johnsen, medlem i ST, valförrättare och medlem i nomineringskommittén på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori

Pontus Fagerström, medlem i Saco Arbetsmiljöombud på sektionen för medieteknik vid fastighets- och serviceenheten

Madelaine Miller
Moa Ekbohm
Tobias Pettersson
Medlemmar i ST/Saco på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori

Minnesord

Foto: PRIVAT

Birgitta Skarin Frykman

Professor Birgitta Skarin Frykman, Göteborg, avled i december 2017 i en ålder av 76 år. Hon sörjs närmast av sönerna Peter och Henrik med familjer.

Birgitta Skarin föddes i Uppsala 1941. Hon hade tidigt en stark längtan efter att utforska det förflutna och studierna vid Uppsala universitet inriktades mot nordeuropeisk arkeologi. År 1966 flyttade Birgitta till Göteborg. Hennes ämnesinriktning styrdes över till etnologi och Göteborgs universitet blev hennes "alma mater".

Birgitta Skarin Frykman disputerade 1985 med avhandlingen *Från yrkesfamilj till klassgemenskap: Om bagare i Göteborg 1800-1919* om "industrialiseringens effekter för den gamla hantverkarklassens enhet av mästare-gesäller-lärlingar och hur den klövs i arbetare och arbetsgivare". År 1996 tillträdde hon professuren i etnologi, särskilt europeisk. Birgittas forskningsfält rörde vardags- och familjeliv, högtider, arbete och sociala förhållanden. En av hennes monografier kan särskilt lyftas fram. *Arbetarkultur - Göteborg 1890* belyser frågan om hur den till synes svaga arbetarklassen på kort tid kunde bli en samhälllig styrkefaktor. För sina studier och forskningsinsatser om arbete och liv i Göteborg förlänades hon år 2008 stadens förtjänstecken.

Birgitta Skarin Frykmans arbete omfattade många ledande och administrativa uppdrag. Hon var Göteborgs universitets prorektor 1998-2003, ordförande i Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg 2010 samt vice preses i Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur i Uppsala 2005-2016. Birgittas arbete och långa akademiska karriär präglades av ett omfattande engagemang för kunskapsuppbyggnad, demokrati och folkbildning. Vi som haft förmånen att arbeta vid hennes sida, minns henne som en driven debattör, kritisk läsare och välformulerad skribent. Vi kommer att sakna henne!

Gunnar Dahlström, f.d. chef för Göteborgs stadsmuseum, Kerstin Gunnemark, professor i etnologi, Göteborgs universitet, och Annika Nordström, arkivchef, Institutet för språk och folkminnen.

På med overallerna, dags lämna elfenbenstornet!

VI LEVER I EN ond tid där sanningen, själva fundamentet för vår demokrati, ifrågasätts. Det finns numera också verktyg för att vända opinioner oberoende av saksäl, och förfogandet över dessa verktyg står utanför demokratisk kontroll.

Vilka motkrafter finns? Utbildning, utbildning och utbildning! Att reda ut vad som är sanning är mycket krävande och jag har jobbat med detta i drygt ett decennium. Det finns idag digitala verktyg som gör det möjligt att hitta i stort sett allt som finns skrivet om en avgränsad fråga, och det finns systematiska checklistor som kan användas för att bedöma graden av säkerhet i slutsatserna. Det där arbetssättet används av den globala Cochranerörelsen, en frivilligorganisation som arbetar med att ta fram kvalitetssäkrad kunskap (www.akademiliv.se/2016/11/36333/).

ATT TA FRAM den där typen av kunskap är i huvudsak ett jobb för universiteten, men den bollen tar vi inte. Det omgivande samhället (i Göteborg representerat av Västra Götalandsregionen (VGR) och Göteborgs Stad) ber oss om hjälp, men får som regel bara allmänt hållna till intet förpliktigande artiga svar. Universitetsfolk trivs som regel bäst på sina studerkammare och gillar inte att lämna sin bekvämlighetszon. Och gör vi det skickar vi ofta en saftig räkning innan vi (i bästa fall) levererar.

För cirka en månad sedan var jag med på ett symposium om migrationshantering organiserat av VGR. Fick för första gången någonsin träffa folk från skolvärlden, både engagerade lärare och skolledare! Jag som jobbar med läkarutbildning befinner

mig i en extremposition, slutet av utbildningskedjan, men grunden läggs av de personer som var med på det där mötet. Kantrar båten (vilket den verkar göra) är vi alla medskyldiga och får hjälpas åt att räta upp henne.

NEJ, UNIVERSITETET måste våga lämna sin bekvämlighetszon och mycket mer aktivt delta i samhällsdebatten! Korrigera felaktigheter som presenteras i medierna, hjälpa VGR och Göteborgs Stad att lösa problem här och nu, på ett sådant sätt att resultaten går att utvärdera!

För några år sedan var jag i Kathmandu strax efter jordbävningen och besökte Kedar Baral, rektorn på Patan Academy, den medicinska högskola vi samarbetat med. ”Berätta om jordbävningen!”. Han svarade: ”Det glömmar jag aldrig. När marken började skälva och vi fattade vad som hänt tog alla på sig overall och gick ned och hjälpte till, med allt från bäckentömning till att hålla döende patienter i handen. Alla, från städerskor till dekan. Det glömmar jag aldrig!”

DAGS FÖR UNIVERSITET att plocka fram overallerna och aktivt hjälpa till att räta upp den kunskapsrelativisering som håller på att undergräva vår demokrati!

HENRIK SJÖVALL
PROFESSOR VID INSTITUTIONEN
FÖR MEDICIN

Fördelsen efter jordbävningen i
Népal 2015.

42 FORSKNING
FÖR GYMNASISTER

43 I ELFRIDAS
FOTSPÅR

44 OVANLIGT YRKE
VETERINÄR

46 SJUK-
SKÖTERSKAN I
HISTORIEN

Ekonomi till sjöss

– Om du ser dig om i ett rum har nästan allt som finns där, inklusive dina egna kläder, transporterats dit med hjälp av fartyg. Ändå är inte hamnen, ens i en stad som Göteborg, något de flesta människor vet särskilt mycket om, förklarar Marta Gonzalez-Aregall.

Hon är postdoktor från Barcelona och forskar om industriell organisation och marin ekonomi.

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

HUR TRANSPORTER med långtradare, tåg eller flyg fungerar tycker nog de flesta att de har någorlunda koll på. Men sjöfrakt är ett mer okänt område, påpekar Marta Gonzalez-Aregall. Hon är en av fem postdoktorer inom Lighthouse, ett centrum för maritim kompetens där bland annat GU är med. Dels är hon engagerad i två projekt om hur sjöfarten kan bli mer miljövänlig, dels i en studie om hamnkonflikten i Göteborg.

Sjöfarten står för cirka 2 procent av allt koldioxidutsläpp orsakat av människa.

- Med tanke på att cirka 90 procent av varutransporterna sker till sjöss är det det transportsätt för långa distanser som har minst miljöpåverkan. Men sjöfarten hänger också samman med mindre miljövänlig transport på land. Så att Stenakoncernen gjort en satsning på energisnålare motorer är förstås bra, men det behöver kompletteras med exempelvis miljövänliga långtradare. Sjöfarten har dessutom annan miljöpåverkan, som när man släpper ut ballastvatten från olika hamnar, vilket påverkar den lokala vattenmiljön. Och eftersom den globala varutransporten bara ökar blir det allt viktigare att ställa miljökrav i varje led av kedjan.

MILJÖPROBLEMEN ÄR globala men många miljökrav är regionala, påpekar Marta Gonzalez-Aregall.

- Också ägandeförhållandena påverkar hur man kan agera: I Norden ägs hamnarna av kommunerna, i Storbritannien är de privata och i Sydeuropa ägs de ofta nationellt. En analys av vilka länder som har högst miljökrav när det gäller transport skulle visa att de nordiska länderna ligger i topp. Goda exempel är viktiga även om globala förändringar förstås är svåra att åstadkomma.

Göteborgs universitet hör till de främsta i världen inom sjöfarts- och transportekonomi, berättar Marta Gonzalez-Aregall.

- Det var därför jag ville komma hit. Men det var faktiskt när jag var utbytesstudent i Lund för 10 år sedan som jag bestämde mig för att överhuvudtaget bli forskare, eftersom jag trivdes så bra. Sedan dess har jag studerat i Barcelona och varit gästforskare i Santiago de Chile och Vancouver men alltid hoppats komma tillbaka till Sverige.

Marta Gonzalez-Aregall uppskattar också det svenska sättet att forska där man är en del av en större grupp i ett centrum.

- Även om jag längtar efter min familj i Barcelona har mina kollegor på företagsekonomiska institutionen blivit som en extra familj som stöttar hela tiden. Också inom Lighthouse träffas vi postdoktorer och lär av varandra.

Tidigare har Marta Gonzalez-Aregall alltid bott i miljonstäder.

- Men jag tycker om Göteborg som är lite mindre med gångavstånd till det mesta. Och som alla svenskar har jag också lärt mig uppskatta solen, det var ingenting jag tänkte så mycket på hemma i Spanien.

Sjöfarts- och transportekonomi är ett väldigt manligt forskningsområde, det märker Marta Gonzalez-Aregall inte minst på konferenser där hon brukar vara en av ganska få kvinnor.

- **JAG HAR ALLTID** fått mycket uppmuntran, inte minst hemifrån, men jag inser förstås att kvinnor ofta har svårare än män att ta sig fram inom akademien. Därför tror jag att det är viktigt att stötta kvinnliga forskare, som kan fungera som förebilder. Och jag tror att alla som har ett brinnande intresse och en vilja kan ta en doktorsexamen, med rätt stöd från akademi och handledare.

Eftersom Marta Gonzalez-Aregall kommer från Barcelona får hon ofta frågor om vad hon anser om separatiströrelsen där.

- Jag har katalanska som modersmål och känner mig som hemma i den katalanska kulturen. Tillsammans med tre vänner driver jag en blogg på katalanska. När jag är utomlands vill jag gärna berätta om katalanska traditioner, exempelvis hur vi firar jul. Men jag talar spanska också, som ju är ett världsspråk och ett viktigt kulturellt arv. För mig är det en rikedom att ha tillgång till båda kulturerna. I en konflikt är det viktigt att sätta sig ner och lyssna på den andra sidan, så det skulle jag önska att båda parter gjorde även här.

Marta Gonzalez-Aregall

Aktuell: Postdoktor i industriell organisation och marin ekonomi.

Bor: I Mölndal.

Familj: Föräldrar och två bröder.

Ålder: 31 år.

Bakgrund: Disputerade i Barcelona, har även varit gästforskare i Santiago de Chile och Vancouver.

Intressen: Resor, teater, bio, konst och design.

Gillar att sticka, vilket hon lärt sig här.

Har en blogg tillsammans med tre vänner:

<https://ekonomicus.com>.

FOLK

Ekotoxikologi, vad är det?

Masterstudenterna Linnéa Wennemyr och Willhelm Moran undervisar en gymnasieklass.

Ja, det får elever på Polhemsgymnasiet lära sig av masterstudenter vid institutionen för biologi och miljövetenskap.

– Projektet innebär att våra studenter får träning i att förklara för allmänheten samtidigt som vi kanske lockar en eller annan gymnasist till universitet, förklarar Joachim Sturve, initiativtagare till samarbetet.

MASTERSTUDENTERNA i ekotoxikologi redovisar sedan flera år tillbaka sina arbeten i form av posters som de sedan förklarar för varandra. Men i år fick universitetslektor Joachim Sturve idén att låta studenterna testa att också presentera sina posters för gymnasieelever.

– Det är förstås mycket svårare att tala inför andra grupper än de egna kurskamraterna som både delar intresse och förkunskaper med en själv. Samtidigt är det ju detta studenterna behöver träning i, att möta en blandad publik där somliga ställer svåra följdfrågor medan andra inte är särskilt intresserade. Utmaningen är att förenkla utan att förvanska, samtidigt som det man säger måste vara intressant.

Naturvetenskapliga fakulteten har redan ett samverkansavtal med Sjöfartsmuseet Akvariet vars utvecklingsledare, Björn Källström, blev entusiastisk över idén. Också Polhemsgymnasiet ställde upp, berättar Joachim Sturve.

– Projektet går till så att jag inleder med en kort föreläsning om vad som händer med miljön när

kemikalier hamnar i vattnet. Sedan delas eleverna in i grupper som i tur och ordning besöker de postrar som masterstudenterna satt upp. Studenterna bestämmer själva om de vill berätta om sin forskning på svenska eller engelska, det verkar inte göra någon skillnad för gymnasisterna.

Tema detta år är vad som händer i vattnet utanför en hamnstad, förklarar Malin Andersson Stavridis, Fabian Weichert och Keitumetse Tsubane som presenterade en studie över guppies som exponerats för avloppsvatten.

– Reningsverk är inte designade att ta hand om kemikalier, därför kan pesticider som påverkar nervsystemet hos exempelvis fiskar hamna i det renade vattnet. Så tänk på var du slänger dina mediciner!

Samtidigt berättade Willhelm Moran och Linnéa Wennemyr om hur plaster kan läcka östrogena ämnen och hur det påverkar fisk.

Både studenter, personal på Akvariet och elever och lärare på Polhemsgymnasiet har varit entusiastiska över projektet, berättar Joachim Sturve.

– Jag är själv förvånad över alla positiva reaktioner. Min förhoppning är att kunna fortsätta ha den här typen av presentationer för bland andra gymnasieelever.

Text: EVA LUNDGREN

Foto: JOHAN WINGBORG

Elfrida visade vägen

Hon var Sveriges första kvinnliga domkyrkoorganist och första kvinnliga orkesterdirigent. Hon var tonsättare, lärare, körledare samt telegrafist. Men inte minst viktig var hon som förebild för kvinnor i det offentliga livet runt förra sekelskiftet.

– Det dröjde innan jag upptäckte Elfrida Andréé, men nu är hennes verk självklara i min repertoar, förklarar en annan föregångare, Karin Nelson, Sveriges första kvinnliga professor i orgelspel.

ETT AV GÖTEBORGS orgelfestivals teman i oktober förra året var just kvinnliga organister och kompositörer. Eftersom det dessutom var 150 år sedan Elfrida Andréé blev domkyrkoorganist i Göteborg passade Karin Nelson på att både föreläsa om henne och spela flera av hennes verk.

– Hon var präglad av sin tid, på gott och ont. Hennes mor kom från en välbärgad prästsläkt och hennes far var provinsialläkare i Visby och mån om att båda döttrarna skulle få utbildning. Det var därför Elfrida som sextonåring år 1857 kunde ta organistexamen vid Kungliga Musikaliska Akademiens undervisningsverk. Men hon var tvungen att studera som privatist, kvinnor hade inte tillträde till organistutbildningen.

När hon sökte tjänst som organist i Stora Skedvi socken i södra Dalarna lärde hon sig snabbt att också åderlåta, eftersom det var en av många sysslor som organisten där väntades klara av. Ändå fick hon inte tjänsten.

Och kanske var det tur eftersom hon annars knappast hade sökt bli domkyrkoorganist i Göteborg år 1867.

– Hon fick tjänsten i konkurrens med fem män, kanske för att Göteborg på den tiden hade ett ganska öppet klimat gentemot nya tankar och idéer, berättar Karin Nelson. Hon blev därmed Sveriges första kvinnliga domkyrkoorganist. Det skulle dröja 120 år innan vi fick en andra kvinna på den posten, Kerstin Ek i Skara. Men innan dess hade Elfrida Andréé också hunnit få igenom två arbetsrättsliga lagändringar: dels att också kvinnor kunde söka tjänster som organister, dels att kvinnor fick rätt att bli telegrafister, något som Elfrida Andréé som första kvinna i Sverige hade utbildat sig till.

Foto: JOHAN WINGBORG

Utan Elfrida hade jag nog inte blivit professor i orgelspel.

KARIN NELSON

Som tonsättare var Elfrida Andréé inspirerad av Mendelsohn och den danske kompositören Niels W Gade, som hon också träffade. Hon hade många beundrare men det fanns också de som motarbetade henne. När hennes första symfoni uruppfördes i Stockholm var framförandet så uselt att Elfrida och hennes syster lämnade konsertlokalen.

– Kanske spelade musikerna medvetet dåligt, men det kan också vara så att de faktiskt inte kunde bättre; vid den här tiden fanns ännu inga professionella orkestrar i Sverige.

Elfrida Andréé var också mån om att föra sina kunskaper vidare. Bland annat undervisade hon flera kvinnliga elever i orgelspel. Tillsammans med systerdottern Elsa, som hon tog sig an efter systemens död, ledde hon även körer och medverkade vid folkkonserter organiserade av Göteborgs Arbetareinstitut.

– **ELFRIDA ANDRÉE VAR** en mångfasetterad person, både starkt målmedveten och kraftigt känslostyrd, förklarar Karin Nelson. När jag spelar på orgeln i Domkyrkan eller går på Kungsgatan tänker jag ofta på att jag går i hennes spår, både bokstavigt och bildligt; jag hade knappast blivit professor i orgelspel om inte hon gått före.

Vad bör man då börja med, om man är intresserad av Elfrida Andréé som tonsättare?

– Jag tycker att hennes orgelsymfoni i Ess-dur är mycket fin, liksom larghettot i e-moll. Och den som är intresserad av firandet av henne under höstens orgelakademi kan söka på Elfrida Andréé i Gupea.

EVA LUNDGREN

Fakta

Elfrida Andréé (1841–1929) var Sveriges första kvinnliga domkyrkoorganist. Hon var också tonsättare, lärare, körledare samt telegrafist.

Lästips: *Elfrida Andréé, ett levnadsöde* av Eva Öhrström, som också skrivit om Elfrida Andréé i Svenskt kvinnobiografiskt lexikon.

Handel och Bachs eller Händels och Bachs? Det borgerliga musikkivet och dess orkesterbildningar i köpmannastaden Göteborg under andra hälften av 1800-talet av Anders Carlsson.

Etik och moral vid djurförsök

Djurens välbefinnande, även under deras korta liv, är det som universitetsveterinär Aina Moe Bäck värnar mest om.

– **DET BÄSTA MED** jobbet är att jag känner att jag gör nytta och har koll på läget. Jag vet vad djuren genomgår och som veterinär har man alltid mandat att agera, säger Aina Moe Bäck som är en av tre universitetsveterinärer. Hon har sin bas på Laboratoriet för experimentell biomedicin (EBM), där hon har huvudansvaret för stordjursavdelningen och de marinbiologiska laboratorierna ute på Tjärnö och Kristineberg.

En universitetsveterinär jobbar inte bara med att se till att djuren efter omständigheterna mår bra utan en stor del av tiden går till att, tillsammans med forskarna, gå igenom de etiska ansökningarna som måste skrivas innan djurförsök får genomföras.

– I en bra formulerad ansökan ska det tydligt framgå vad försöken syftar till och en noggrann beskrivning av hur djuren mår, både psykiskt och fysiskt lidande. Jag är för att använda djur i forskningen men ibland är det svåra avvägningar mellan den tänkta nyttan och djurens lidande.

– **VI MÄNNISKOR HAR** tagit oss rätten att använda djur för våra behov. Jämfört med att föda upp djur för mat och använda dem som sällskapsdjur tycker jag nog att försöksdjur potentiellt kan göra stor samhällsnytta.

Hon tycker det är synd att debatten är så ensidig och vinklad. Människor som äter kött kan döma ut användningen av djur i forskningen. Men även unga studenter kan fråga Aina hur hon som veterinär kan jobba med djurförsök.

– Jag tycker verkligen om djur, det var anledningen till att jag som ung tjej drömde om att bli veterinär. Här

ser jag aldrig djur som far fruktansvärt illa, utan allt är tydligt reglerat och kontrollerat. Annat var det när jag jobbade som distriktsveterinär. Det var smärtsamt att se sällskaps- och boskapsdjur som led svårt av vanvård och i de fallen kände jag mig ofta maktlös.

AINA PÅPEKAR ATT forskning med djur är oerhört kostsamt och arbetsintensivt. 99 procent av de försöksdjur som används på EBM är möss och råttor. Men beroende på vilka försök som görs för tillfället kan det även finnas kaniner, illrar, katter, grisar, får och hundar.

– Man får inte glömma bort att se dem som levande

Om en etisk nämnd godkänt försöken ser Aina Moe Bäck inga problem med att använda djur i forskningen.

Fakta

Forskning med djurförsök omfattas av ett lagstadgat regelverk och kräver särskilt etiskt tillstånd av en etisk nämnd utsedd av Jordbruksverket. Alla måste ha genomgått en godkänd utbildning i försöksdjurskunskap.

varelser som ska behandlas med respekt även om livet är kort för dem, säger Aina.

En fördel med jobbet är att det är omväxlande och intensivt, i nära samarbete med djurteknikerna. Även om det blir mycket skrivbordsarbete är det också ett vanligt veterinärjobb som att exempelvis sköta om infektionssår, påpekar Aina.

- Jag tycker om att kavla upp ärmarna och jobba kliniskt och kontakten med djurskötarna är väldigt viktigt för att få information om djuren.

Men är det inte tufft att vara veterinär på ett ställe där forskningen ibland kräver att djuren

görs sjuka, den totala motsatsen till grundtanken i din yrkeskår?

- Man måste se det i ett större perspektiv. Om en etisk nämnd har godkänt försöken har jag inga problem med det men det betyder inte att jag stödjer alla djurförsök lika mycket. Ytterst ska forskningen förbättra våra liv och bota svåra sjukdomar. Men i jämförelse med många andra djur som föds upp för mat, tycker jag att våra djur har det förhållandevis bra.

Text: **ALLAN ERIKSSON**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

SJUKSKÖTERSKAN *förr och nu*

Glasburkar med medicinalväxter och ylle-dräkter med stärkt krage – men också en ung manlig sjuksköterska som låter sin lilla patient leka med stetoskopet.

Olika tider möts i den miniatyrrätt som nu finns att beskåda på institutionen för vårdvetenskap och hälsa.

DET HELA BÖRJADE med att institutionen bestämde att ta fram nya bilder till sin hemsida och för annonsering.

- Vi ville utmana den stereotypa bilden av sjuksköterskan som en ung, blond kvinna som antingen är moderlig eller sexig. Alltså bad vi genusfotografen Tomas Gunnarsson att ta helt andra normbrytande bilder som visar sjuksköterskor med olika etnisk bakgrund och med piercingar eller tatueringar. Inte minst viktigt var att visa manliga sjuksköterskor, berättar Karin Mossberg, administrativ samordnare på institutionen.

En ombyggnad gjorde också att ett par skåp med gamla föremål måste flyttas. Jeanette Tenggren Durkan, administratör och kommunikatör på Centrum för personcentrerad vård vid Göteborgs universitet, men också utbildad i museivetenskap, blev då ansvarig för institutionens museiskåp, och för att göra lite mer genomtänkta temautställningar.

- Jag kom på att vi kunde göra en utställning med både de nya foton och de gamla dräkterna och föremålen och på så sätt berätta om sjuksköterskeyrkets förändring. Vi har också fått en del hjälp av Medicinhistoriska museets chef, Lisa Sputnes Mouwitz.

Skåpet innehåller spännande föremål, exempelvis glasburkar med medicinalväxter som kardborre, vänderot och stjärnanis. Men också en del skrämmande saker, som ett barnskelett och en otäckt stor spruta.

- Vi visar också hur sjuksköterskedräkten såg ut förr, förklarar Jeanette Tenggren Durkan. Allt skulle vara strukturerat, stärkt och propert; väldigt annorlunda från de lediga arbetskläder som bärs idag.

DE NYTAGNA FOTONA visades också i Nordstan under Vetenskapsfestivalen och kommer att visas på HDK under Europride.

- Annars kommer den att finnas här på Hälsovetarbacken minst fram till sommaren. Utställningen är öppen att besöka under dagtid. Lättast att hitta hit är att ta F-entrén i hus 2 och sedan trappan till andra våningen.

De som jobbat med utställningen är Jeanette Tenggren Durkan, Karin Mossberg, Lisen Dellenborg, Monica Kelvered och Elisabet Pollak.

Text: **EVA LUNGGREN**

Foto: **TOMAS GUNNARSSON**

STIFTELSEN

ANNA AHRENBERGS FOND

I år är det forskarnas tur att söka Anna Ahrenbergs Grez-stipendium: Kontantbelopp och bostad i Grez-sur-Loing

Anna Ahrenbergs Grez-sur-Loing-stipendium ska främja konstnärlig eller vetenskaplig utveckling för yrkesverksamma konstnärer, författare, musiker, tonsättare och forskare i Göteborg eller dess omgivning, enligt den definition av verksamhetsområde som ges under rubriken *Stiftelsens ändamål och verksamhetsområde* på stiftelsens hemsida: www.annaahrenberg.com.

Enligt ett rullande schema erbjuder Stiftelsen dem möjlighet att vara verksam under en eller två vårmånader i Hôtel Cheillon i Grez-sur-Loing söder om Paris. Hôtel Cheillon är känt för alla de nordiska konstnärer och författare, som var verksamma där i slutet av 1800-talet. Numera ägs Hôtel Cheillon av den Göteborgsbaserade Stiftelsen Grez-sur-Loing, www.grez-stiftelsen.se.

Årets sökande ska ha avlagt doktorsexamen och vara forskare vid GU eller Chalmers.

Ansökan kan göras enligt två alternativ:

Två månader: Stipendium som innefattar bostad i Hôtel Cheillon under månaderna mars och april 2019 var till kommer ett kontantbelopp på 40 000 kr.

En månad: Stipendium som innefattar bostad i Hôtel Cheillon under månaderna mars eller april 2019 var till kommer ett kontantbelopp på 25 000 kr.

Om skäl därtill förefinns förbehåller sig Stiftelsen rätt att bevilja större eller mindre antal stipendier.

Ansökningsblankett kan laddas ned från stiftelsens hemsida: www.annaahrenberg.com. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast den 15 juni 2018. Beslut meddelas under september eller början av oktober.

Ansökningar sänds eller lämnas till Stiftelsen Anna Ahrenbergs fond för vetenskapliga m.fl. ändamål
Danske Bank Stiftelsetjänst
Box 11055
S-404 22 Göteborg.
Besöksadress: Östra Hamngatan 45.

VÄLKOMNA TILL
ÅRETS PROFESSORS-
INSTALLATION!

Problemet den 25 maj kl 14.00 installeras rektor Eva Wilberg universitetets nya professorer. Detta sker på Konserthuset vid Götaplatsen under högtidliga förhållanden öppnandet professorerna från de olika fakulteterna varvat med föreläsning, körning och uppmärksamhet av studenter från Högskolan för scen och musik. Nytt för i år är att utväl Pedagogiska programmet somHandledarna ämnar öppnades.

Medarbetare vid Göteborgs universitet är välkomna att delta vid högtiderna och den efterföljande festmiddagen i Konserthuset på kvällen. Antalet platser är begränsat så fönt till kvam gälla.

Ansök till dig via webblänk: www.gu.se/ansok-professorer under guldtaggen "GU professorer" senast den 16 maj.

Hallå där,

Maria Sundin, docent i teoretisk fysik!

I juli 2016 lade sig rymdsonden Juno i omloppsbana runt Jupiter, efter fem års färd. Nyligen skickade sonden nya bilder på planeten.

På vilket sätt skiljer sig Jupiter från jorden?

– Jupiter är solsystemets utan jämförelse största planet och består av stora gasflöden med olika massa. Planeten har åtminstone 67 månar, varav

fyra stora; en är till och med större än Merkurius. Kanske kommer det i framtiden att bli möjligt att skicka en sond dit som landar på någon av månarna; sedd därifrån kommer Jupiter att uppta en väldigt stor del av himlen.

Varför är Jupiter en planet och inte en stjärna?

– Även om Jupiter är jättestor och består av ungefär samma ämnen som solen, skulle den behöva ha ännu mer massa och högre tryck för att åstadkomma de fusionsprocesser som krävs för att lysa. Vår egen sol har en massa som är exempelvis hela 1 047 gånger så stor som Jupiter. Jupiter hade

behövt vara runt 80 gånger så massiv för att den skulle kunna bli en mindre typ av stjärna.

Vilka nya kunskaper om Jupiter har Juno lett till?

– Det som är spännande är att Juno ger oss bilder på sådant som inte går att se från jorden. Bland annat har man upptäckt att atmosfären utgör hela 1 procent av planetens massa, vilket man kan jämföra med vår atmosfär som endast är en miljondel av jordens massa. Under atmosfären, på 3 000 kilometers djup, verkar det finnas en roterande vätska av flytande väte och helium som hålls fast av magnetiska krafter inne i planeten, vilket gör att

den roterar som en enda stor massa. Man har också upptäckt väldiga cykloner på planetens poler, som rör sig i regelbundna fem- eller åttkanter.

– Forskarna har också upptäckt att planetens jetströmmar når mycket längre ner än man tidigare känt till och rör sig mycket hastigare, över 100 meter i sekunden. Allt detta tillsammans påverkar Jupiters gravitation, som varierar på olika ställen.

– Juno kommer att fortsätta sin omloppsbana till slutet av juni och sända fler bilder. De är fantastiskt spännande men också otroligt vackra.

Ny på jobbet

Linda Ahlund är ny utbildningsadministratör på juridiska institutionen.

Larisa Beilina är ny professor i tillämpad matematik. Hon forskar på koeficienta inversa problem.

Lena Carlsson Ekan-
der, professor i klinisk metabolisk forskning, har utsetts till ordinarie vicedekan för forskning vid Sahlgrenska akademien, efter en tid som tillförordnad på posten.

Anders Carl-
lander är ny forskare på SOM-institutet. Han kommer närmast från psykologiska institutionen där han disputerade 2015.

Sven Ener-
bäck, professor i medicinsk genetik, har utsetts till ny prefekt för institutionen för biomedicin. Ny prefekt blir **Marianne Quiding-Järbrink**, professor i infektionsimmunologi.

Mikael Eriksson är ny tekniker på Högskolan för scen och musik.

Maja Gunn är ny professor i konsthantverk. Hon forskar om genus och queeridentitet i relation till kläder och textil.

Henrik Hag-
berg, professor i obstetrik och perinatal medicin, är ny prodekan vid Sahlgrenska akademien. Han kommer bland annat att arbeta för att förbättra förutsättningarna för forskningsmöten mellan medicin, vårdvetenskap och odontologi, samt stärka den akademiska miljön inom Sahlgrenska akademins campus på Östra sjukhuset.

Eric Hanse, professor i neurofysiologi, tillträder det nyinrättade uppdraget som vicedekan för infrastruktur och lokaler vid Sahlgrenska akademien.

Pauli Kortteinen, universitetslektor i lingvistik, blir den 1 juli Humanistiska fakultetens nya vicedekan för utbildning på grund- och avancerad nivå. Han efterträder **Åsa Wengelin** som istället blir vicedekan för forskning.

Jonas Landgren är ny prefekt vid institutionen för tillämpad IT. Han är informatiker och har i sitt arbete fokuserat på organisering av insatser vid krisituationer kopplat till informationsteknologi.

Erik Larsson Lekholm är ny professor i bioinformatik, med särskild inriktning mot storskalig analys av dna och rna. Han forskar om de 97 procent av genomet som inte kodar för protein.

Katarina Leppänen är ny professor i idé- och lärdomshistoria. Hon forskar bland annat inom programmet *Cosmopolitan and Vernacular Dynamics in World Literatures*.

Johan Ling är ny professor i arkeologi. Han forskar bland annat om bronsålderns hällristningar.

André Menke är ny utbildningshandläggare på Högskolan för scen och musik.

Gregor Noll är ny professor i internationell rätt.

Jonas Ohlsson blir ny föreståndare för kunskapscentret Nordicom, som sedan 1970-talet har följt och dokumenterat medieutvecklingen i Sverige och Norden. Jonas

Ohlsson är civilekonom och docent i medie- och kommunikationsvetenskap och har tidigare arbetat som forskare vid Nordicom och som undersökningsledare vid SOM-institutet.

Björn Rydevik blir den 1 juli ny ordförande för Sahlgrenska akademins nya råd för forskningsetik. Han var tidigare ordförande för universitetets oredlighetsråd.

Isaac Santos är ny professor i marin kemi.

Wanna Sandberg är ny universitetslektor i straffrätt.

Utmärkelser

Alberto Amador, masterstudent i statsvetenskap, har utsetts till Göteborgs universitets representant till Global Swede 2018. Det är ett evenemang som Svenska institutet, Näringsdepartementet och Utrikesdepartementet arrangerar där en internationell student utses som i olika sammanhang ska representera Sverige.

Håkan Andréasson, professor vid institutionen för matematiska vetenskaper, har tilldelats det Wallmarkska priset av Kungl. Vetenskapsakademien. Han får priset för sin "matematiska analys av Einsteins ekvationer för allmän relativitetsteori med fysikaliskt realistiska materiemodeller".

Bo Berndtsson, professor vid institutionen för matematiska vetenskaper, har av American Mathematical Society tilldelats Stefan Bergman Prize 2017. Han får priset för sina många grundläggande bidrag till flera komplexa variabler, komplex potentialteori och komplex geometri. Bo Berndtsson delar priset med Nessim Si-

bony, Université Paris-Sud Orsay.

Mats Brännström, överläkare och professor i

obstetrik och gynekologi, är en av fyra forskande överläkare som utsetts till Wallenberg Clinical Scholars 2018. Bland annat leder han det transplanteringsprojekt av livmoder där totalt åtta barn har fötts. Målet med Wallenberg Clinical Scholars, som drivs av Kungl. Vetenskapsakademien och Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse, är att stärka svensk klinisk forskning.

Dag Hanstorp, professor vid institutionen för fysik, är förordnad som ny ledamot i ämnesrådet för naturvetenskap och teknikvetenskap vid Vetenskapsrådet.

Peter Lingström, professor vid institutionen för odontologi, har tilldelats Göteborgs Tandläkare-Sällskaps främsta vetenskapliga utmärkelse, Elanderspriset. Peter Lingström har under många år varit aktiv inom forskning, klinik och undervisning, och är dessutom engagerad i institutionens inre arbete.

Doris Lydahl, forskare vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, har tilldelats Torgny T. Segerstedts pris för bästa artikel i tidskriften Sociologisk Forskning. Artikel *Invisible persons, invisible work? Exploring articulation work in the implementation of person-centred care on a hospital ward* är en del av hennes avhandling. Hon delar utmärkelsen med Mehek Muftee från Stockholms universitet.

Elias Markstedt har tilldelats Svenska Surveföreningens årliga

pris för bästa publikation på området surveymetodologi. Utmärkelsen gäller hans uppsats om viktning av forskningsresultat inom kvantitativ samhällsvetenskaplig forskning. Elias är för närvarande anställd som biträdande undersökningsledare på SOM-institutet.

Axel Målqvist, professor i matematik, har tilldelats

ett av årets Göran Gustafssonpris. Han får priset för sin banbrytande konstruktion och analys av beräkningsmetoder för kontinuummekaniska problem med snabbt varierande heterogena data, utan antagande om periodicitet eller separation av skalor. Priset består av 4,5 miljoner kronor i forskningsanslag, samt ett personligt pris på 250 000 kronor. Prisenomineringar kommer från landets universitet och högskolor och bereds av Kungl. Vetenskapsakademien, som också överlämnar prisen.

Kohei Suzuki, forskare vid Quality of Government Institute, har av tidskriften *Asia Pacific Journal of Public Administration* tilldelats pris för 2017 års bästa artikel. Titeln på artikeln är: *Government expenditure cuts and voluntary activities of citizens: the experience of Japanese municipalities*.

Karna Lidman-Bergström är utsett till hedersdoktor vid Naturvetenskapliga fakulteten.

Hon har "på ett betydande sätt utvecklat metoder för analys av urbergets storskaliga landformer i relation till de yngre sedimentära bergarterna med den sydsvenska domen som modellområde, samt genom studiet av rester av preglacial vittringstäckan på ett

övertygande sätt visat på djupvittringens betydelse för landskapsutvecklingen".

Jane Cleland-Huang, professor i Software Engineering vid University of Notre Dame du Lac, USA, har utnämnts till hedersdoktor vid IT-fakulteten. Hon är en mycket framstående forskare inom området säkerhetskritiska system och spårbarhet.

Anslag

Eva Angenete, forskare inom cancerkirurgi,

och **Fredrik Bergh Thoren**, som forskar inom immunterapi vid cancer, har nyligen fått besked om att de får flera års finansiering från Cancerfonden. Insamlingsorganisationen väljer att ge dem Senior Clinical Investigator Award, respektive Senior Investigator Award.

Gisela Brändén, universitetslektor vid institutionen för kemi och molekylärbioologi, har av the Röntgen-Ångström Cluster tilldelats 7 miljoner kronor för projektet *Nya områden för seriell proteinkristallografi: membranprotein- & in-cellulo kristallisering inom strukturbioologi*. Också **Johan Åkerman**, professor vid institutionen för fysik, har tilldelats samma summa för projektet *Tidsupplösta röntgenstrålemikroskopistudier av spinnvägar och magnetiska solitoner in spintroniska komponenter* inom den kondenserade materiens fysik, nanoteknik.

Thaïer Pelaseyid, forskare vid institutionen för biomedicin, är en av åtta forskare som tilldelats Svenska Sällskapet för Medicinsk Forsknings stora anslag för yngre forskare. Han får anslaget

för forskning på hur tarmceller och tarmflora samspelar och bidrar till hälsa.

Fyra forskare vid Sahlgrenska akademien får anslag från Njurfon- den. **Magnus Braide** får 150 000 kronor för forskning om strategier för att förbättra uthålligheten och effektiviteten hos peritonealdialys. **Emmelie Cansby** får 50 000 kronor för molekylär patogenes i kronisk njursjukdom, **Susanne Ljungman** får 50 000 kronor för en randomiserad studie om förebyggande av bukhinneinflammation vid bukdi- alys. **Jenny Nyström** får 200 000 kronor för att studera hur diagnostik och prognos för membranös glomerulonefrit kan förbättras. Totalt delar insamlingsstif- telsen ut drygt 3 miljoner kronor till 23 forskare.

På Norstedts Juri- diks årliga författarfest uppmärksammades boken *Svensk Juridik*, skriven av författar- kollektiv som letts av **Mats Persson** vid Hand- elshögskolan. Övriga som bidragit till boken är **Magdalena Giertz**, **Åsa Hellstadius**, **Mat- tias Nilsson**, **Jane Reichel**, **Erik Sjödin**, **Jack Ågren** och **Karin Åhman**.

Sege- stedtinsti- tutet har, tillsammans med Center for Research on Extremism vid Oslo universitet, Depart- ment of Political Science vid Århus univer- sitet, Norwegian Police University College och University of Eastern Finland, beviljats nära tio miljoner norska kro- nor från Nordforsk för forskningsprojektet *Nordic Multiagency Approaches to Hand- ling Extremism: Poli- cies, Perceptions and Practices. Det treåri- ga forskningsprojek- tet* är ett av de största enskilda forsknings- projekten i Norden om förebyggande arbete

mot våldsutövande ex- tremism.

Evenemang

Banbrytande berättelser

Så heter en ny föreläs- ningsserie på Jonse- reds herrgård. Serien består av ett antal föreläsningar om litte- ratur som förändrat sy- nen på människan, på- verkat lagstiftning eller skapat nya villkor för dikten själv. Den 15 maj föreläser Åsa Arping, professor i litteratur- vetenskap, om *Onkel Toms stuga*.

Plats: Jonsereds herr- gård.

Tid: kl. 18:00: kaffe, 18:30: föredrag.

Anmälan: jonsereds- herrgard@gu.se.

Pris: 100 kronor.

Böcker

Socialrätt under om- vandling – om soli- daritet och välfärds- statens gränser. I bok- en studeras och pro- blematiseras den svenska välfärdsrät- tens samtidsutma- ningar utifrån olika rättsvetenskapliga synvinklar. Redaktörer är Thomas Erhag, pro- fessor vid juridiska in- stitutionen, GU, Pernilla Leviner, Stock- holms universitet, och AnnaSara Lind, Uppsa- la universitet.

Rättskällor: En intro- duktion i kritiskt tänk- ande. Boken syftar till att hjälpa studenter på juristprogrammet att förhålla sig kritiskt till rättskällor genom att förklara varje rättskäl- las styrkor och svag- heter samt hur rätts- källorna samverkar. Bland författarna finns David Kleist, juridiska institutionen.

Svenska valrörelser: väljare, medier och partier under 2000-ta- lets valrörelser heter en bok om nyhetsmediers och sociala mediers

roll i valrörelsen. Bland annat analyseras hur olika former av politisk kommunikation under 2000-talets valrörel- ser lever sitt eget liv. Författare är Jesper Strömbäck, profes- sor vid JMG, samt Lars Nord, professor vid Mittuniversitetet.

Musealt islam Museer ska skapa inter- kulturell

förståelse och bidra till samhällets utveckling. Men det kan vara svårt att realisera dessa ide- al i olika utställningar. Denna bok handlar om musealt islam men dis- kussionen har relevans för hela den kultur- historiska museisek- torn samt för alla som vill förstå diskussionen om islam i Europa. För- fattare är Magnus Berg och Klas Grinell, förla- get är Molin & Sorgenfrei.

Ett motsä- gelsefullt möte Under tidigt

1880-tal startade Svenska Mis- sionsförbundet sin verksamhet i Fristaten Kongo. Sammanlagt arbetade 124 misso- närer för samfundet fram till 1908 då kolo- nin övergick i belgiskt styre. De utsända kom från enkla omständig- heter och hade sin bakgrund i väckelse- rörelsen med dess de- mokratiska folkrörel- seanda. Samtidigt var de påverkade av tidens idéer om hur européer- na förväntades "civilis- era" andra folk. Med avstamp i dag- böcker och brev be- lyser historikern Pia Lundqvist komplexite- ten i missionsprojektet. Den 14 maj samtalar författaren Ola Larsmo med Pia Lundqvist om boken på Göteborgs litteraturhus, Lager- huset, Heurlins plats 1. **Tid:** kl. 18:00. Klintberg och Gudrun Nyberg.

Maria Edström deltog i FN

– Det räcker inte att kvin- nor känner till vilka rät- tigheter de har, de måste också kunna leva enligt dem. Det var ett av bud- skapen Maria Edström tog med sig efter att, som enda universitetsrepre- sentant, har deltagit i den svenska delegationen vid FN:s kvinnokommission i mars.

HUVUDEMAT för den 62:a kvin- nokommissionen, som ägde rum 12-23 mars i New York, var utmaningar och möjlighe- ter för att nå jämställdhet på landsbygden. Men ett så kallat översystema handlade om kvinnor och medier och det var därför Maria Edström, universi- tetslektor vid JMG, var inbjuden att delta.

– Det är verkligen fantas- tiskt att få vara med när FN:s högkvarter under två veckor förvandlas till en mötesplats för jämställdhet. Och att general- sekreteraren António Guterres förklarade att han är stolt över att vara feminist har ett enormt symbolvärde, ingen generalse- kreterare har tidigare uttryckt sig så.

SOM universitetsrepresentant såg Maria Edström det som sin uppgift att påtala fakta.

– Men det saknas också mycket information, exempel- vis jämförbar och könsuppde- lad statistik, inte minst inom medieområdet. Men en viktig sak som hänt efter #metoo är att hat och hot på nätet börjat kopplas ihop med sexuella tra- kasserier på ett tydligare sätt, och det är ett steg framåt.

Maria Edström mötte många studenter från andra länder som lyssnade på samtal eller

Foto: PRIVAT

Maria Edström

deltog på annat sätt under Kvin- nokommissionen.

– **ATT LÄTA** exempelvis jour- nalist- eller juridikstudenter få möjlighet att närvara borde vara något för universiteten att fundera över. Annars handlade mycket i år om hur mänskliga rättigheter ska nå även fattiga kvinnor på landsbygden. För även om de flesta nationer är någorlunda överens om alla människors lika rättigheter är det inte säkert att lagar och regler efterlevs. Vi behöver nog inte fler högstämda deklaratio- ner, vi behöver praktiskt arbete och att FN:s medlemsstater tillämpar de åtaganden som finns. Följer vi Kvinnokommis- sionen räcker det långt.

EVA LUNDGREN

Fakta

FN:s Kvinnokommission träffas en gång om året i två veckor för att dis- kuterar jämställdhetsfrågor, identi- fiera nya utmaningar och formulera policyinitiativ som ska stärka jäm- ställdheten och kvinnors egenmakt.

Skrämmande mat på tallriken

Foto: ALBIN DAHLIN

Vad sägs om sjöborre, öronmanet och simkrabba till lunch? Det är några arter som projektet Scary Seafood undersöker.

Projektledare för förstudien är Christin Appelqvist på institutionen för marina vetenskaper.

HÅLLBARHET, värdehöjande och entreprenörskap är tre nyckelord för projektet Scary Seafood som syftar till att ta tillvara nya marina resurser i de bohuslänska kustvattnen.

- Det gäller både att hitta nya arter som är goda att äta och om att återupptäcka arter som vi åt förr, förklarar Christin Appelqvist.

Hästråkan är ett exempel, som kallas så eftersom den förr fångades med hjälp av häst och minitrål i grunda vikar.

PROJEKTET HANDLAR bland annat om att komma överens med turist- och restaurangbranschen om vilka arter som kan vara intressanta att använda i framtidens matlagning.

- Kanske skulle en turistattraktion exempelvis kunna vara att häva in sina egna räkor och sedan koka dem på ett stormkök på stranden? Eller att en restaurang erbjuder det som fiskebåtarna precis kommit in med? Universitetets uppgift i projektet är att bidra med forskning, så att fisket exempelvis blir hållbart.

Fakta

Scary Seafood finansieras bland annat av Leader Bohuskust och gränsbygd och Västra Götalandsregionen. Maritima klustret i Västsverige är en av parterna. Göteborgs universitet är projektägare.

Vinn biobiljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarat rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Vad står förkortningen CERA för?
2. Varför vill studenterna på Valand jobba på natten?
3. Vad hette Elfrida Andrées systerdotter?
4. Hur stor del utgör atmosfären av planeten Jupiters massa?
5. Hur många universitetsveterinärer finns vid GU?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Förra numrets vinnare av biobiljetter är: **Karl-Fredrik Ahlmark**, handläggare, Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet, **Matti Huhtala**, servicetekniker, campusservice Haga samt **Petra Oltéus**, ekonomiassistent, institutionen för biomedicin

Förra numrets rätta svar: **1.** Jan Smith har varit dekan vid IT-fakulteten i 12 år. **2.** Inga europeiska bibliotek har ett robotsystem för hämtning av böcker. **3.** Cirka 20 000 svenskar har låtit dna-testa sig för att få veta sitt ursprung. **4.** Den machiavelliska personlighetstypen kännetecknas av att vara beräknande, manipulativ och hänsynslös. **5.** Före 1800-talet användes lump för att göra papper.

Foto: APEXORCA

Gnissel och skrap på ny CD

Tobias Granmo och Daniel Berg bjuder på både välljud och gnissel på sin nya skiva.

Béla Bartók, Carl-Axel Hall och Vivaldi stod på programmet när Duo Granmo-Berg presenterade sin nya cd i mitten av mars.

Konserten slutade med vrål och fågelkvitter.

DET VAR I SAMBAND med att högtalarföretaget Marten firade sitt tjugoårsjubileum som Daniel Berg på marimba och Tobias Granmo på violin presenterade sin nya cd:

- Marimba och violin är en ovanlig kombination som det inte finns särskilt mycket musik skriven för, förklarade Tobias Granmo. Därför har vi bett flera tonsättarvänner att komponera för oss. Bland andra har Carl-Axel Hall bidragit med tre intermezzon, varav vi idag kommer att framföra nummer 2. Men vi kommer också att spela tre av Béla Bartóks 44

Fakta

Daniel Berg och Tobias Granmo är lärare vid Högskolan för scen och musik, Fredrik Duvling är lärare vid Musikhögskolan, Örebro universitet.

duetter för två violiner, som vi tycker passar så bra för vår lilla ensemble att vi planerar att så småningom spela in allihop. För att jaga bort den sista snön kommer vi också att framföra en sats ur Vivaldis *Vintern*.

DUON SPELADE även *Knock on wood*, ett stycke Daniel Berg skrev för sina studenter som önskade ett Brahms-inspirerat verk.

Konserten avslutades med en fråga: Kan ett partitur se ut hur som helst? Ett blad delades nämligen ut till publiken, fullt av noter, vågiga streck och cirklar i spiraler, samt till och med en liten skissartad fågel på flykt.

- Det här stycket kallas *Spektra* och är komponerat av Torbjörn Grass, förklarade Daniel Berg. När vi hade bestämt det mesta av musiken till cd:n tyckte vi att den blev lite

för sockersöt, så vi bad Torbjörn att bidra med något riktigt fullt.

Stycket består av gnisslanden och skrap, rytmer som spelas mot varandra, människovrål och fågelkvitter.

- För ovanlighetens skull behöver jag inte stämma fiolen, förklarade Tobias Granmo. Följ gärna med i partituret när vi spelar!

SPEKTRA AVSLUTADES med att dörren till studion smälldes igen, vilket också markerade slutet på konserten.

Tillsammans med Fredrik Duvling på vibrafon är Daniel Berg också med i Rhythm Art Duo, som också presenterade en cd. Bland annat framfördes *Carousel* av duon Double Image, *Tango no. 2* av argentinarerna Ástor Piazzolla samt *Cross Hatch* av den japanske tonsättaren Toru Takemitsu, som tar exakt en minut att spela.

EVA LUNDGREN

GUJournalen

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson
031-786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren
031-786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF
Johan Wingborg
070-595 38 01
johan.wingborg@gu.se

LAYOUT
Anders Eurén
031-786 43 81
anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se **Internet:** gu-journalen.gu.se
Upplaga: 5 100 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För obeställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Billes Tryckeri AB

POSTTIDNING A

AVSÄNDARE:
GU JOURNALEN
GÖTEBORGS UNIVERSITET
BOX 100
405 30 GÖTEBORG

GÖTEBORGS
POSTREGION
PORTO BETALT
P 410280400

ÖGONBLICKET

VAD: Vetenskapsfestivalen.

VAR: På Nordstadstorget.

VEM: Eva-Marie Ström, forskare vid institutionen för språk och litteraturer.

NÄR: 18 april 2018.

Kort beskrivning:

Eva-Marie Ström berättade om språksituationen i Sydafrika, ett land med 11 officiella språk. Foto: Johan Wingborg